

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

JANA KOKEŠOVÁ

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

**Občanskoprávní ochrana jména a práva na
podobu**

Diplomová práce

Civil protection of the name and right to appearance

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Bc. Jana Kokešová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Frýdku-Místku 11. 3. 2022

Bc. Bc. Jana Kokešová

ANOTACE

Práce se zabývá pojmy jména a práva na podobu člověka a jejich zakotvení v českém právním řádu, zejména v občanském zákoníku. Práce obsahuje popis obou pojmů v kontextu základního lidského práva na ochranu osobnosti a soukromí. Práce se věnuje popisu pojmu jména a práva na podobu v kontextu mezinárodních smluv, práva Evropské unie, českého ústavního pořádku i českých zákonných předpisů. Těžiště této práce spočívá ve výkladu související právní úpravy obsažené v občanském zákoníku, včetně popisu nástrojů ochrany obou institutů. V rámci práce je proveden výklad též k několika jiným právním předpisům, které s pojmy jména a práva na podobu pracují anebo jim poskytují ochranu.

KLÍČOVÁ SLOVA

jméno * příjmení * podoba člověka * osobnost člověka * soukromí * základní lidská práva * občanský zákoník

ANNOTATION

This thesis deals with concepts of name and right to human appearance and their emplacement in czech legal system, especially in the civil code. This thesis contains description of both concepts in context of basic human rights to protection human personality and privacy. Thesis also gives description of the concept of name and the right to human appearance in context of international treatments, european law, czech constitutional law and czech legal statutes. Thesis is focused on interpretation of concepts of name and right to human appearance in the civil code with description of protection instruments. Thesis also provides an explanation of several other legal regulations that work with the concepts of name and right to form or provides them protection.

KEYWORDS

name * surname * given name * appearance * personality * privacy * basic human rights * civil code

Obsah

1 Úvod	4
2 Pojmy jméno a podoba člověka a jejich ukotvení v právním řádu ČR	6
2.1. Pojem jméno a jeho zákonná definice	6
2.2. Pojem lidské podoby a jeho definice.....	8
3 Ochrana jména a podoby coby základní lidské právo	10
3.1. Jméno, podoba a jejich ochrana v ústavním pořádku ČR	10
3.2. Zakotvení ochrany jména a podoby mezinárodních smlouvách.....	14
3.3. Ochrana ochrany jména a podoby v unijním právu	18
3.4. Stručný exkurz do vybrané zahraniční úpravy	21
4 Ochrana jména a podoby v rámci českého právního řádu mimo občanské právo.....	24
4.1. Ochrana jména a podoby v trestních předpisech	24
4.2. Ochrana jména a podoby v zákoně č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích	26
4.3. Ochrana jména v autorském zákoně	27
5 Pojmy jméno, podoba a jejich ochrana v občanském zákoníku	29
5.1. Výskyt pojmů v občanském zákoníku	29
5.2. Jméno člověka a jeho ochrana v rámci hlavy druhé občanského zákoníku	29
5.2.1. Ustanovení § 77 občanského zákoníku	32
5.2.2. Ustanovení § 78 občanského zákoníku	34
5.2.3. Ustanovení § 79 občanského zákoníku	38
5.3. Podoba člověka a její ochrana v rámci hlavy druhé občanského zákoníku	40
5.3.1. Ustanovení § 84 až 86 občanského zákoníku	41
5.3.2. Ustanovení § 87 občanského zákoníku	44
5.3.3. Zákonné licence dle § 88 až 90 občanského zákoníku	46
6 Možnosti ochrany jména a práva na podobu dle občanského zákoníku	51
6.1. Ochrana soukromých práv dle části první, hlavy první, dílu třetího občanského zákoníku	51
6.2. Speciální úprava ochrany přirozených práv člověka dle § 2956 a 2957 občanského zákoníku	54
7 Závěr.....	58
Seznam použité literatury.....	60
Seznam zkratk	64

1 Úvod

Tématem této práce je občanskoprávní ochrana jména a práva na podobu. Toto téma je velmi zajímavé a ochrana jména a podoby člověka zcela oprávněna patří mezi práva člověka chráněná na ústavní úrovni. Zneužití jména nebo podoby může představovat značný zásah do práv člověka. Tento fakt je nutné zdůrazňovat zejména v dnešní době. Fenomémem dnešní doby je technologie a internet. Denně jsme svědky či aktéry všudypřítomného zaznamenávání a sdílení informací; součástí těchto informací může být též jméno a podoba člověka.

Jméno a podoba jsou jedněmi ze základních identifikačních znaků člověka jako lidské bytosti. Jméno a podoba zcela jistě patří mezi faktory, které utvářejí osobnost člověka, jeho charakter. Jméno i lidská podoba zcela jistě patří do sféry soukromí každého jedince. Ochrana jména a lidské podoby tak v širším kontextu představuje též ochranu soukromí člověka. Ochrana soukromí člověka je jedním ze základních přirozených práv člověka a zároveň se jedná o stavební kámen každé svobodné a demokratické společnosti.

V každodenním životě se právo na ochranu jména a podoby střetává s řadou prolomení. Jméno i podoba jsou zpracovávány jako identifikační údaj např. na dokladu totožnosti, studentském průkazu dlouhodobé jízdenky v městské hromadné dopravě atp. Ochrana jména či podoby člověka pak může být ohrožena v oblasti on-line světa. Více méně každý má dnes chytrý telefon či tablet, který umí pořizovat kvalitní digitální audiovizuální snímky a záběry, které lze prakticky okamžitě sdílet prostřednictvím internetu.

Život dnes dělíme na svět on-line a svět skutečný. Jméno a podoba tak může sloužit jako součást sebe prezentace člověka na sociálních sítích anebo např. jako jeden ze způsobů identifikace člověka jako oprávněného uživatele při přihlášení do svého chytrého mobilu či tabletu.

Jméno člověka, jeho podoba a ochrana těchto institutů je oblast, která je a bude stále aktuální.

Tato práce si klade za cíl podat čtenáři komplexní přehled o problematice jména a podoby jakou součástí osobnosti člověka a jejich ochrany zejména z pohledu občanského zákoníku, resp. soukromého práva.

Úvodní kapitola této práce je věnována vysvětlení základních pojmů jména a lidské podoby.

V další kapitole navazuje popis souvislosti ochrany jména a podoby s ochranou osobnosti a soukromí jako základního lidského práva. Bude představeno zakotvení práva na ochranu jména a podoby v rámci ústavního pořádku České republiky a zejména v Listině základních práv a svobod. Nebude vynechán ani popis zakotvení ochrany jména a podoby v mezinárodních smlouvách a zmíněny budou rovněž prameny evropského práva. Bude rovněž stručně proveden stručný exkurz do zahraniční úpravy jména a práva na podobu.

Následující kapitola bude věnována stručnému exkurzu do českého veřejného práva se zaměřením na ochranu jména a podoby v rámci předpisů trestního a správního práva.

Pátá kapitola je těžištěm celé práce a bude se zabývat uchopení institutů jména a podoby v rámci zákonné úpravy občanského zákoníku. Výklad bude zaměřen na představení pojmů z části první obecné části občanského zákoníku.

Šestá kapitola bude zaměřena na prostředky ochrany v případě porušení práva ochranu jména a podoby uvedené v občanském zákoníku. Bude zde popsána zejména možnost náhrady případně vzniklé majetkové či nemajetkové újmy.

V závěru bude celá práce shrnuta, bude vyhodnoceno naplnění jejího cíle a budou uvedeny též úvahy *de lege lata* a *de lege ferenda*.

2 Pojmy jméno a podoba člověka a jejich ukotvení v právním řádu ČR

Na samotném začátku celé této práce je nezbytné definovat dva klíčové pojmy, kterými se práce zabývá.

2.1. Pojem jméno a jeho zákonná definice

Jméno je definováno v § 77 OZ odst. 1 větě první takto: *Jméno člověka je jeho osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náleží.* Z výše uvedené citace je tak jasné, že se jménem myslí jméno a příjmení člověka, fyzické osoby. Další věta citovaného odstavce pak zaručuje právo člověku své jméno užívat v právním styku a též právo na ochranu svého jména a na úctu k němu.

OZ tak stanoví, že jménem člověka je (či jsou) pouze takové osobní jméno (jména) a příjmení, které člověku náleží podle zákona. Tímto zákonem je ZMJP. ZMJP výslovně odkazuje na shora citované ustanovení § 77 odst. 2 OZ, když ve svém § 61 uvádí, že rodným jménem se rozumí jméno fyzické osoby zapsané v matričním dokladu. Za matriční doklady lze s odkazem na § 4 odst. 2 ZMJP označit rodný, oddací, úmrtní list či doklad o partnerství.

S ohledem na zákonnou definici jména dle § 77 OZ je pak nezbytné se vypořádat i s druhým pojmovým znakem, tedy příjmením.

I zde poskytne zákonnou definici ZMJP. Ten ve svém § 68 odst. 1 stejně jako u jména stanoví, že příjmení zapsané v matričním dokladu je osoba, vůči níž byl matriční doklad vydán povinna používat. V navazujícím druhém odstavci pak ZMJP označuje za rodné příjmení, příjmení uvedené v knize narození při narození dítěte, určení otcovství nebo osvojení do nabytí svéprávnosti dítěte a v souvislosti se změnou pohlaví.

U příjmení je nezbytné zmínit novinku, kterou přinesla novela ZMJP, provedená zákonem č. 270/2021 Sb., jejíž účinnost nastala k 1. 1. 2022. Tato novinka se vztahuje k ženským příjmením. Dle § 69 odst. 1 ZMJP je příjmení žen tvořeno v souladu s pravidly české mluvnice. Dle internetové příručky Ústavu pro jazyk český: *Při převádění ženských příjmení do češtiny z jazyků, které mají vlastní přechylovací prostředky (některé navíc rozlišují příjmení svobodných a vdaných*

žen), *buď tvoříme ženskou podobu podle pravidel české mluvnice od mužské podoby příjmení pomocí přípony -ová (tento způsob se doporučuje zejména v běžných textech určených široké veřejnosti), nebo použijeme výchozí ženský tvar.*¹ Znění ZMJP účinné do 31. 12. 2021 umožňovalo použít nepřechýlený tvar ženského příjmení pouze na základě žádosti a pouze v taxativně vyjmenovaných případech. Jednalo se o situace, kdy docházelo ke změně příjmení při vstupu do manželství či uzavření partnerství za předpokladu, že žena byla cizinkou, občankou, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině, občanku, jejíž manžel je cizinec nebo jejíž partnerka je cizinka, nebo občanku, která je jiné než české národnosti. Analogicky se stejná pravidla (s výjimkou uzavírání manželství či partnerství) vztahovala též na zápisy ženského příjmení u narozeného dítěte. Znění § 69 ZMJP účinné od 1. 1. 2022 však veškeré podmínky pro zápis a užívání ženského příjmení v nepřechýleném stavu odstraňuje a postačuje tak postačí prostá a neodůvodněná žádost. Tuto snahu zákonodárce lze kvitovat. Nelze přehlédnout že zhruba v poslední dekádě narůstá počet ženských příjmení v nepřechýlené podobě. Lze spekulovat, zda u všech ženských příjmení zapsaných do 31. 12. 2021 v matričních dokladech, byly spojeny výše uvedené podmínky ZMJP zcela beze zbytku. Každopádně změnu podmínek (resp. jejich faktickou redukci) zápisu a užívání ženského příjmení v nepřechýlené podobě lze určitě označit za krok ke zvýšení úrovně ochrany jména též v širším smyslu ochrany lidské důstojnosti, cti, jména a dobré pověsti dle č. 10 LZPS.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že jménem a příjmením ve smyslu občanského zákoníku je jméno a příjmení příslušné fyzické osoby zapsané v některém z matričních dokladů. Ze ZMJP² vyplývá, že jméno i příjmení lze za splnění zákonných podmínek změnit.

Úvodem je nutné stručně zmínit též ustanovení § 78 OZ, které poskytuje ochranu vůči zásahům do jména a stanovuje práva, kterých se může zasažená osoba dovolávat. Toto ustanovení je významné v tom, že garantuje ochranu jména vůči zásahům a upravuje postup v případě, kdy k takovým zásahům dojde. Ustanovení

¹ *Prirucka.ujc.cz: Internetová jazyková příručka [online]. [cit. 10.2.2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=705>*

² Srov. § 72 a násl. ZMJP

§ 78 OZ zakotvuje právní úpravu osobnostní ochrany jména člověka (v širším slova smyslu), jež vyplývá z legislativně systematického vyčlenění celkové právní úpravy užívání jména v soukromém styku ve zvláštním oddílu OZ mimo vlastní rámec ochrany osobnosti. Současný legislativní přístup odráží specifické postavení jména člověka oproti ostatním složkám osobnosti, a to zejména vzhledem k jeho statusovému významu, v němž hrají významnou roli i ustanovení veřejnoprávních předpisů. I přes současné legislativně systematické uspořádání zákonné ochrany jména v OZ není žádný důvod pro odmítnutí ustáleného závěru právní teorie a praxe, že jméno člověka je součástí jeho osobnosti. I nadále je tedy možné považovat jméno člověka za jednu ze složek osobnosti člověka tvořících její integrální součást, což vyplývá z vlastní mimoprávní povahy a významu jména pro osobnostní zájmy člověka.³

2.2. Pojem lidské podoby a jeho definice

Ucelenou zákonnou definici lidské podoby na rozdíl od jména OZ neobsahuje. S pojmem podoba se však setkáváme v ustanovení § 84 OZ, které uvádí: *Zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je možné jen s jeho svolením.* Z citovaného usnesení jasně vyplývá, že podoba člověka bez jeho svolení nesmí být zachycována. Podobu lze charakterizovat jako jeden z projevů člověka osobní povahy a jako taková představuje stránku osobnosti a předmět absolutního osobnostního práva podle OZ (je ideálním osobním předmětem). Podoba člověka zahrnuje vše, jak se člověk vzhledově vyjevuje okolí navenek. Přitom se nejedná pouze o podobu obličeje člověka, nýbrž o jakoukoli součást vzhledu jeho tělesné stránky, zejména příznačných osobních rysů (markantů). Součástí podoby člověka rovněž není pouze vnější vzhled člověka seznatelný prostými lidskými smysly, nýbrž i jakékoli jiné zobrazení těla člověka, například za pomoci dostupných technických prostředků (například rentgenovými, ultrazvukovými či jinými prostředky apod.). Rovněž není samo o sobě významné, jakými smysly může okolí podobu člověka vnímat. Nemusí se jednat nutně o vizuální zhlédnutí podoby. V úvahu přichází i

³ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 273

vjem hmatový (zejména u nevidomých apod.) či jiný smyslový. V tomto směru je nutno chápat i zákonný termín „zobrazení“ podoby.⁴

Z výše uvedeného tak vyplývá, že pojem lidské podoby nelze redukovat pouze na vizuální vzhled člověka. Je také nutné poukázat na to, že podobu člověka lze považovat za jeden z projevů osobní povahy člověka. Lze tak odvodit, že podoba spadá do osobnostní sféry jednotlivce a je chráněna stejně jako jeho vážnost, čest a soukromí.⁵

Se zachycováním lidské podoby souvisí další pojem, který bude tato práce dále rozebírat. Tímto pojmem je podobizna člověka. Pojmy podoba a podobizna člověka však nejsou totožné. Podobizna představuje jeden z možných způsobů zobrazení podoby člověka a jako taková není sama o sobě projevem osobnosti (tím je samotná podoba), a proto není ani předmětem absolutního osobnostního práva podle občanského zákoníku. Může však být podle okolností předmětem některého z práv duševního vlastnictví (například autorským dílem fotografickým).⁶ Podobizna je tedy zachycením lidské podoby. Podobizna je už tak širitelná, editovatelná. Při nakládání s podobiznou však může dojít k zásahu do soukromí člověka. K aspektům související s podobiznou se ještě v této práci vrátím.

⁴ tamtéž

⁵ K tomu srov. ust. § 81 odst. 1 a 2 OZ

⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 350

3 Ochrana jména a podoby coby základní lidské právo

Z relevantních ustanovení OZ a komentářové literatury je patrné, že jméno i podobu lze považovat za součást lidské osobnosti. Lze je zahrnout do soukromé sféry člověka čímž tvoří jednu ze součástí soukromí. Člověk jako jedinec má svá elementární práva a svobody, do kterých patří i právo na ochranu osobnosti a soukromí. V této kapitole bude podán výklad k ukotvení práva na jméno a podobu a jejich ochranu v ústavním pořádku ČR, mezinárodních smlouvách a unijním právu.

3.1. Jméno, podoba a jejich ochrana v ústavním pořádku ČR

Ústava společně s LZPS tvoří součásti ústavního pořádku ČR⁷. Ústava ve své preambuli obsahuje pasáž ohledně budování a rozvoje ČR *v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií*. Z výše uvedeného tak seznáváme, že již ústavodárce v základním právním předpisu ČR akcentoval dodržování lidských práv (lidská důstojnost, svoboda) jako tak významnou hodnotu hodnou ochrany, že je uvedena v preambuli Ústavy. Je tak zcela evidentní, že dodržování základních práv je nezbytným stavebním prvkem demokratického státu. Tato konstrukce je ostatně rozvedena i v samotném normativním textu Ústavy, a to hned v čl. 1 odst. 1: *Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana*.

Ústava sama neobsahuje úpravu materie základních lidských práv, avšak vyčleňuje katalog jednotlivých lidských práv a svobod do samostatného ústavního zákona, kterým je LZPS.

V LZPS pak v čl. 10 nalezneme zakotvení práva na ochranu soukromý a rodinný život. Ochranu jména a podoby pak najdeme v odst. 3 zmíněného čl. 10 LZPS: *Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě*. Vzhledem k tomu, že

⁷ Srov. čl. 3 a čl. 112 Ústavy

jméno i podoba spadají do soukromí člověka, nelze se omezit pouze na čl. 10 LZPS jako jediného pramenu úpravy ochrany soukromí člověka na ústavní úrovni. Článek 10 LZPS v sobě zahrnuje garanci subjektivních práv, pokrývajících několik aspektů spojených se soukromím jednotlivce předvídaných v LZPS. Společně s čl. 7, 8, 12 a 13 tak čl. 10 tvoří komplementární ochranu práva na soukromí (v širším slova smyslu) v LZPS. V kontextu překotného vývoje moderních technologií, přinášejícího i řadu nástrojů majících potenciál intenzivně zasahovat do soukromí jednotlivců, současně vyvstává potřeba na tyto výzvy skrze garanci práva na soukromí reagovat, a proto stále většího významu nabývá jeho aspekt v podobě práva na informační sebeurčení ve smyslu čl. 10 odst. 3 ve spojení s čl. 13 LZPS.⁸

Jméno a podoba tvoří součást soukromí člověka a je tak nutné prozkoumat LZPS i z pohledu soukromí a práva na jeho ochranu. Na tomto místě je nutné zabývat se definicí pojmu soukromí.

Soukromí můžeme v našem kulturním prostředí a v dnešní době, velmi stručně a zjednodušeně, definovat jako osobní sféru každého člověka, která zahrnuje projevy osobnosti jedinečné lidské bytosti, její tělesnou i duševní integritu, alespoň některé hmotné statky i myšlenkový a názorový prostor, a to včetně možnosti rozvíjet vztahy s ostatními. Z podstaty věci je zřejmé, že míra soukromí je závislá na objektivních i subjektivních možnostech interakce ostatních lidí a jejich znalostí dotyčného.⁹

S pojmem soukromí operuje čl. 7 odst. 1 LZPS, který garantuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí.¹⁰ Navazující článek 8 pak garantuje právo na osobní svobodu. Základní lidská práva nelze porovnávat optikou své kvality. Nelze říct, že jedno ze základních práv je důležitější než druhé. Přesto lze založit předpoklad, že v případě, kdy dojde k zásahu do osobní svobody člověka bude zcela jistě zkráceno též právo na ochranu soukromí dané osoby.

V souvislosti s ochranou soukromí je ještě nezbytné zmínit články 12 a 13 LZPS.

⁸ HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021.

⁹ NONNEMANN, František. Soukromí na pracovišti. Právní rozhledy, 2015, č. 7, s. 229-236

¹⁰ Čl. 10 odst. 1 LZPS: *Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*

Článek 12 LZPS se věnuje ochraně nedotknutelnosti obydlí člověka. Obydlí je dalším z fundamentálních lidských práv s vazbou na ochranu soukromí. Domovní svoboda svou povahou a významem spadá mezi základní lidská práva a svobody, neboť spolu se svobodou osobní a dalšími ústavně zaručenými základními právy dotváří osobnostní sféru jedince, jehož individuální integritu, jako zcela nezbytnou podmínku důstojné existence jedince a rozvoje lidského života vůbec, je nutno respektovat a důsledně chránit; zcela právem proto spadá pod ochranu ústavní, neboť - posuzováno jen z poněkud jiného hlediska - jde o výraz úcty k právům a svobodám člověka a občana¹¹.

Definici pojmu obydlí LZPS dále neuvádí. Lze si však pro představu vypomoci pojmem z trestního práva hmotného. Obydlí lze v souladu s § 133 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, definovat jako dům, byt nebo jinou prostorou sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. Zásah do práva na nedotknutelnosti obydlí je zásadním a intenzivním vstupem do soukromé sféry člověka. Právo na domovní svobodu a nedotknutelnost obydlí podle čl. 12 LZPS je tedy koncepčně zasazeno do širšího rámce nedotknutelnosti soukromí. Domovní prohlídka představuje omezení tohoto práva, jež je výslovně předpokládáno již přímo v LZPS, kde je stanoveno, že domovní prohlídka je přípustná pouze pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce; v podrobnostech dále LZPS odkazuje na zákon.¹²

Článek 13 LZPS se zabývá listovním tajemstvím a ochranou důvěrnosti komunikace. Zmíněný článek v sobě zahrnuje garanci práva na soukromí jednotlivce v podobě ochrany důvěrnosti komunikace. Samostatně tak pokrývá nejen tradiční aspekt v podobě ochrany listovního tajemství či obsahu soukromé komunikace, prováděné prostřednictvím komunikačních prostředků, včetně komunikace elektronické, ale ve spojení s čl. 10 odst. 3 LZPS poskytuje garanci práva na informační sebeurčení, které v kontextu současného vývoje moderních

¹¹ K tomu srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 1491/13.

¹² ODEHNALOVÁ, Jana. Ústavnost domovní prohlídky a nedotknutelnost obydlí. Právní rozhledy, 2019, č. 8, s. 287-291

technologií nabývá klíčového významu.¹³ Článkem 13 LZPS¹⁴ je tak garantována důvěrnost lidské komunikace, přičemž je irelevantní jakým způsobem, čili jakým prostředkem je prováděna. Stejnou ochranu požívá komunikace písemná prováděná „analogově“ mimo on-line prostředí, např. v podobě poštovní korespondence, stejně jako komunikace prováděná elektronicky, například prostřednictvím zasílání zpráv v mobilní aplikaci. V tomto bodě je nutné podotknout, že elektronická písemná komunikace v dnešní době zcela jasně dominuje. V rámci elektronické komunikace jsou dnes zcela běžně zasílány též fotografie či videa. Na těchto vizuálních či audiovizuálních záznamech pak může být zachycena též podoba komunikujících osob. Předmětem takové komunikace může být zasílání fotografií a videí s obsahem, který může být pro účastníky komunikace velmi privátní, ba dokonce intimní. Je tak patrné, že jednotlivé aspekty práva na soukromí se vzájemně prolínají, což dobře ilustruje tento příklad prolnutí práva na ochranu důvěrnosti komunikace a práva na ochranu podoby člověka.

Výše v textu byl zmíněn pojem práva na informační sebeurčení. Tento pojem byl vyložen ze strany ÚS následovně. *Právo na respekt k soukromému životu zahrnuje i garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém. Jinými slovy, právo na soukromí garantuje rovněž právo jednotlivce rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, popř. v jakém rozsahu, jakým způsobem a za jakých okolností mají být skutečnosti a informace z jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům. Jde o aspekt práva na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení, výslovně garantovaný čl. 10 odst. 3 Listiny.*¹⁵

Z výše zmíněných ustanovení LZPS je tak seznatelné, že jméno i podoba člověka jsou instituty, které lze zaštitit právem na ochranu soukromí člověka a jeho soukromého života. Vzhledem k tomu, že soukromá sféra jedince má mnoho vrstev, je též zakotvení ochrany soukromí (a všeho co s ním souvisí) fragmentováno do více článků LZPS.

¹³ HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021

¹⁴ Čl. 13 LZPS: *Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.*

¹⁵ K tomu viz Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 24/10, bod 29

Ústavní normy dále vyzdvihují z celého katalogu práv základní lidská práva a svobody s tím, že k jejich případnému omezování či zeslabování může docházet jen ve výjimečných případech při splnění přísně stanovených podmínek a svěřují je pod ochranu soudní moci. Ústavní pořádek je třeba chápat jako celek, jenž je výrazem určitých politických postulátů, a jednotlivé normy vykládat vždy též z hlediska jejich vzájemných vazeb a ve vztahu k tomuto celku.¹⁶

3.2. Zakotvení ochrany jména a podoby mezinárodních smlouvách

V souladu s čl. 10 Ústavy je ČR vázána též mezinárodními smlouvami vyhlášenými ve sbírce mezinárodních smluv, které byly ratifikovány Parlamentem ČR. Ratifikací a vyhlášením se tak mezinárodní smlouvy stávají součástí českého právního řádu a v případě, kdy mezinárodní smlouva stanoví něco jiného, než český zákon použije se mezinárodní smlouva. Základní lidská práva náležejí každé lidské bytosti, která obývá naši planetu. Otázka lidských práv a zaručení jejich ochrany je bezpochyby celosvětovým fenoménem, který nezná hranice ani čas. Vzhledem k tomu, že pro zachování světově civilizace je nezbytné celosvětové stanovení základních lidských práv a svobod a zejména zajištění jejich ochrany existují mezinárodní smlouvy, které mají podobu katalogů lidských práv a které jsou společné pro všechny lidi na celém světě.

ČR ratifikovala tyto katalogy lidských práv do svého právního řádu. Tato podkapitola bude věnována právě zakotvení ochrany podoby, jména a soukromí v mezinárodních smlouvách, jimiž je ČR vázána.

Lidská práva a jejich ochrana procházely (stejně jako další právní instituty) historickým vývojem společně s celou lidskou společností. Ochranu lidských práv zcela zásadně ovlivnily válečné konflikty a zejména obě světové války ve 20. století.

Největší rozmach ochrany lidských práv byl zaznamenán po druhé světové válce, po níž byla přijata řada dokumentů garantujících lidská práva a jejich ochranu, mezi něž lze řadit např. Všeobecnou deklaraci lidských práv, Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických

¹⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 46

právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Tvoří východiska a základní stavební kameny pro všechny další lidskoprávní dokumenty. Pod vlivem zkušeností z válečných hrůz byl stále více kladen důraz na dodržování lidských práv, která nabývala na významu a pevně se ukotvila v jednotlivých právních řádech. Lidská práva tedy získala významné postavení a poskytovala ochranu jednotlivcům vůči státní moci, k čemuž koncept lidských práv od počátku směřoval.¹⁷

Je nutné upozornit, že Ústava a LZPS přejaly definici lidských práv a jejich ochranu právě ze shora zmíněných dokumentů a smluv. Základním kamenem úpravy lidských práv jsou dokumenty vzniklé pod záštitou OSN. Prvním dokumentem, který je nutné takto zmínit je Charta OSN. Charta OSN je mezinárodní mnohostranná smlouva, kterou byla vytvořena Organizace spojených národů, podepsaná 26. 6. 1945 na konferenci států protifašistické koalice v San Francisku. (...) Charta dále v obecné rovině vytyčila zásady mezinárodní hospodářské a sociální spolupráce a ochrany lidských práv.¹⁸ Charta samotná žádná konkrétní lidská práva nevyjmenovává, avšak hned ve svém úvodu obsahuje prohlášení: *My lid spojených národů, jsouce odhodláni (...) prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých.* Československo bylo jedním z 51 zakládajících členů OSN. V důsledku rozdělení Československa musely oba nástupnické státy požádat o přijetí do OSN jako nové členské státy. Přijímací proces byl ukončen 19. ledna 1993 přijetím České republiky za nového člena OSN.¹⁹

Charta OSN neobsahuje výčet lidských práv ani stanovení jejich ochrany. Oblast definice základních lidských práv a svobod je vyčleněna do samostatného dokumentu, kterým je Všeobecná deklarace lidských práv a svobod. Ve všeobecné deklaraci není výslovně zmíněno jméno ani lidská podoba coby lidské právo, je tak nutné hodnotit tyto pojmy jako součást soukromé sféry a soukromého

¹⁷ ŠERÁ, Hana. Historické kořeny a východiska zakotvení lidských práv v systému práva. Právní rozhledy, 2020, č. 6, s. 207-212

¹⁸HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

¹⁹Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni [online]. [cit. 12.2.2022]. Dostupné

z:https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/osn/cr_v_osn/index.html

života člověka. Ochrana soukromí je zakotvena v čl. 12 deklaráce: *Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.* Zde je nutné poznamenat, že přímo v textu citovaného článku je zakotveno právo na ochranu vůči zásahům do soukromí, tj. včetně jména a podoby. Všeobecná deklarace lidských práv však nemá povahu mezinárodní smlouvy, což vyplývá už ze samotného názvu *deklaráce*. Jako rezoluce Valného shromáždění OSN neměla deklarace závazný charakter, avšak je jí třeba rozhodně přiznat podstatné účinky jako signálu a impulsu pro rozvoj problematiky ochrany lidských práv. Tato deklarace podstatně ovlivnila vznik závazných paktů o lidských právech, v regionální evropské oblasti pak Evropskou úmluvu o lidských právech, která vznikla v rámci Rady Evropy na počátku 50. let. Dále představovala deklarace výchozí bod pro to, aby na celosvětové úrovni mohly být v r. 1966 přijaty Valným shromážděním OSN dva světové pakty, které později v r. 1976 vstoupily v platnost. Jedná se o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a o Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.²⁰ O nejvýznamnějších z těchto smluv bude pojednáno dále.

Jak je uvedeno výše, dalším z významných dokumentů v lidskoprávní oblasti je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Ten ochranu soukromí řeší v čl. 17 a nepřekvapivě přebírá znění celého výše citovaného článku 12 Všeobecné deklarace lidských práv a svobod. V případě Mezinárodního paktu o občanských a politických právech je nutné zmínit též článek 24. Toto ustanovení totiž pracuje s pojmem *jméno*. Dle čl. 24 odst. 2: *Každé dítě je registrováno okamžitě po narození a dostane jméno.* Mezinárodní pakt o občanských a politických právech spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech byl do českého (resp. československého) právního řádu přijat v roce 1976. Dle vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním Paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním Paktu

²⁰ ARNOLD, Rainer. I. 50 let Všeobecné deklarace lidských práv. Evropské právo, 1998, č. 9, s. 14, 15

o hospodářských, sociálních a kulturních právech vstoupily oba pakty v platnost dne 23. 3. 1976.

Z dokumentů OSN též vychází Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Její vytvoření a přijetí bylo podobně jako u Všeobecné deklarace lidských práv a svobod ovlivněno hrůzami druhé světové války. Vzhledem k tomu, že dokumenty vzniklé pod záštitou OSN mají globální dosah, političtí představitelé poválečné Evropy zaujali stanovisko, že by bylo vhodné, aby vznikla organizace podobná OSN, avšak s dosahem pouze na evropském kontinentu. Tyto myšlenky vedly k vytvoření nové evropské instituce, a to Rady Evropy. Rada Evropy byla založena 5. 5. 1949 v Londýně, a to na základě uzavření tzv. Londýnské smlouvy. Prvními signatáři této dohody bylo celkem 10 evropských států.²¹ Londýnská smlouva je dnes označována spíše jako Statut Rady Evropy. Podle něj je cílem nové mezinárodní organizace dosažení větší jednoty mezi jejími členy za účelem ochrany uskutečňování ideálů a zásad, které jsou jejich společným dědictvím, a usnadňování jejich hospodářského a společenského rozvoje. Tento cíl by měl být naplňován prostřednictvím orgánů Rady jednáním o otázkách společného zájmu a dohodami a společnými opatřeními ve věcech hospodářských, sociálních, kulturních, vědeckých, právních a správních a cestou dodržování a další realizace lidských práv a základních svobod. Každý člen Rady Evropy musí uznávat zásadu právního státu a zaručovat všem osobám pod jeho jurisdikcí dodržování lidských práv a základních svobod. Je rovněž povinen upřímně a efektivně spolupracovat při naplňování cíle Rady Evropy. Orgány Rady Evropy se staly Výbor ministrů, složený z jednoho představitele – ministra zahraničních věcí nebo jeho zástupce – za každý členský stát, a Poradní shromáždění (později přejmenované na Parlamentní shromáždění), v němž zasedali zástupci parlamentů jednotlivých členských států. A hned na svém prvním zasedání přijalo Poradní shromáždění doporučení – adresované Výboru ministrů – aby byla vypracována evropská dohoda o lidských právech (doporučení č. 38 ze dne 8. 9. 1949).²²

²¹ Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Velká Británie a Švédsko

²² KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. Evropská úmluva o lidských právech. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 7

Dohoda samotná (tedy Evropská úmluva o ochraně lidských práv) byla podepsána v Říme v roce 1950 a v padesátých letech byla ratifikována státy, které byly signatáři této římské dohody. Není velkým překvapením, že státy tzv. východního bloku Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv přijaly až v 90. letech 20. století, po pádu železné opony.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv byla do českého (československého) právního řádu ratifikována v roce 1992, a to na základě Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb.

Podobně jako u výše představených dokumentů ani Evropská úmluva o ochraně lidských práv neobsahuje konkrétní zakotvení práva na podobu či jména. Lze však vyjít z čl. 8 úmluvy, který garantuje právo na respektování soukromého a rodinného života.²³ Dále je nutné zmínit čl. 13 úmluvy, který garantuje účinné opravné prostředky proti zásahům do úmluvou garantovaných práv a svobod.²⁴ Evropská úmluva o ochraně lidských práv je významná rovněž tím, že na jejím základě byl ustaven Evropský soud pro lidská práva. Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku může ochránit jedince, kteří již vyčerpali všechny dostupné prostředky v své zemi, a přesto nebyla jejich práva a svobody garantované úmluvou patřičně ochráněna.

3.3. Ochrana ochrany jména a podoby v unijním právu

Jak již bylo uvedeno výše v této práci, na základě čl. 10 Ústavy, má ratifikovaná mezinárodní smlouva aplikační přednost před českým zákonem. Nesmíme zapomínat, že ČR je od 1. 5. 2004 členem EU. V souladu s čl. 10a odst. 1 Ústavy mohou být mezinárodní smlouvu některé pravomoci orgánů ČR přeneseny na mezinárodní organizaci či instituci. Tento článek Ústavy umožňuje mj. působení a

²³ Čl. 8 úmluvy:

(1) *Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.*

(2) *Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.*

²⁴ Čl. 13 úmluvy: *Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.*

uplatňování evropského unijního práva na území ČR. Na základě znění čl. 10 a čl. 10a Ústavy tak lze dojít k závěru, že ČR je vázána právem EU.

Právo EU lze rozdělit na právo primární a sekundární. Primární právo je nejvyšším zdrojem práva v EU. Vychází ze zakládajících smluv, zejména z Římské smlouvy (ze které postupem času vznikla Smlouva o fungování Evropské unie) a Maastrichtské smlouvy (ze které postupem času vznikla Smlouva o Evropské unii). Primární právo stanoví rozdělení pravomocí a povinností mezi EU a země EU. Zajišťuje právní kontext, v jehož rámci orgány EU formulují a provádějí politiky.²⁵ Zakládající smlouvy jsou ČR ratifikovány a jsou součástí českého právního řádu. Spolu s Lisabonskou smlouvou vešla v platnost též Listina základních práv EU. Na tomto místě je však potřeba říct, že v soudní praxi ani literatuře zatím nepanuje shoda nad povahou Listiny základních práv EU. ÚS aplikuje Listinu základních práv EU při své rozhodovací činnosti, lze se jí tedy v řízení před ním dovolávat. Nelze však argumentovat pouze rozporem s Listinou základních práv EU, takové podání by soud pravděpodobně odmítl. Argumentace Listinou základních práv EU má tak jen podpůrný, doplňkový význam v tom smyslu, že stěžovatel či navrhovatel musí v první řadě dovozovat rozpor s ústavním pořádkem, tedy zejm. s LZPS. Tomu odpovídají i výroky nálezů ÚS. V nich je konstatován rozpor s LZPS, příp. s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod nebo jinou lidskoprávní smlouvou (např. Úmluvou o právech dítěte), nikdy však s Listinou základních práv EU, a to ani když je pro rozhodování ve věci klíčová.²⁶

I přes výše uvedené doktrinní rozpory nelze pominout, že Listina základních práv EU je katalogem lidských práv, který má jistou působnost v českém právním řádu. Pro účely této práce je nutné zmínit zakotvení ochrany práva na respektování soukromého a rodinného života v čl. 7²⁷ a právo na ochranu osobních údajů zakotvené v čl. 8 Listiny základních práv EU. Za osobní údaj lze považovat jméno i podobu člověka. Osobní údaje a jejich ochrana je téma, které se s ochranou soukromí či komunikace prolíná a úzce souvisí zejména na evropské úrovni, jak

²⁵ *Eurlex Přístup k právu Evropské unie* [online]. [cit. 13.2.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114530>

²⁶ SVOBODOVÁ, Magdaléna. Listina základních práv EU v judikatuře Ústavního soudu ČR. *Právní rozhledy*, 2017, č. 23-24, s. 823-828

²⁷ *Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace.*

bude rozvedeno dále. Dle zmíněného článku 8 Listiny základních práv EU má každý právo na ochranu svých osobních údajů, dále má právo na jejich korektní zpracování k přesně stanoveným účelům na základě souhlasu daného člověka nebo z jiného oprávněného důvodu a právo na přístup k těmto údajům a jejich opravu. Na dodržování pak dohlíží nezávislý orgán.

Citovaný článek 8 Listiny základních práv EU je pak rozveden a dále realizován v rámci sekundárního práva EU. Za sekundární právo lze označit normativní akty EU, které vycházejí ze zásad a cílů primárního práva (tj. výše uvedených zakládajících smluv). Do sekundárního práva spadají nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Z pramenů sekundárního práva je nutné zmínit jeden předpis, který v době před nabytím své účinnosti působil velký rozruch mezi odbornou i laickou veřejností. Tímto předpisem je obecné nařízení o ochraně osobních údajů, známé pod anglickou zkratkou GDPR (z anglického General data protection regulation)²⁸. Jak vyplývá již z názvu jedná se o nařízení Evropského parlamentu, které je přímo použitelné a pro svou aplikaci nepotřebuje žádné vnitrostátní právní předpisy. Tato práce se zabývá soukromoprávní ochranou jména a práva na podobu; obecné nařízení je jednoznačně předpisem veřejného práva, přesto je žádoucí jej zmínit. Charakteristická pro obecné nařízení je jeho univerzální použitelnost ve všech státech Evropské unie (a Islandu, Norska a Lichtenštejnska) a tudíž i sjednocující účinek, jelikož jednotná pravidla pro zpracování osobních údajů budou platit v každém státě EU a třech vyjmenovaných. Právě zajištění větší jednotnosti pravidel ochrany osobních údajů bylo i jedním z cílů přijetí obecného nařízení.²⁹ Pro účely této práce je významné, že obecné nařízení obsahuje definici osobního údaje, kterým jméno a lidská podoba nepochybně jsou. V souladu s čl. 4 odst. 1 obecného nařízení jsou osobními údaji veškeré informace o identifikované nebo identifikovatelné fyzické osobě; identifikovatelnou fyzickou osobou je fyzická osoba, kterou lze přímo či nepřímo identifikovat, zejména odkazem na určitý

²⁸ Celý název předpisu zní: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

²⁹ Úřad pro ochranu osobních údajů. *Základní příručka k ochraně údajů* [online]. [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://www.uouu.cz/zakladni-prirucka-k-ochrane-udaju/ds-4744/p1=4744>

identifikátor, například jméno, identifikační číslo, lokační údaje, síťový identifikátor nebo na jeden či více zvláštních prvků fyzické, fyziologické, genetické, psychické, ekonomické, kulturní nebo společenské identity této fyzické osoby. Motivací k přijetí obecného nařízení a ke zvolení této formy, namísto směrnice, bylo i to, že hospodářská a sociální integrace vyplývající z fungování vnitřního trhu vedla ke značnému nárůstu přeshraničních toků osobních údajů. V celé EU se zvýšila výměna osobních údajů jak mezi veřejnými, tak mezi soukromými aktéry. Vedle toho obecné nařízení uznává, že rychlý technologický rozvoj a globalizace s sebou přinesly nové výzvy pro oblast ochrany osobních údajů a rozsah shromažďování a sdílení osobních údajů významně vzrostl. Technologie, zejména založené na využívání počítačové techniky a internetu, umožňují soukromým společnostem i orgánům veřejné moci využívat při provádění jejich činností osobní údaje v nebyvalém rozsahu.³⁰

Obecné nařízení ukazuje, že ochrana soukromí a dat lidí je mimořádně významné téma na globální úrovni, a proto působí celoevropsky a snaží se tak poskytnout celounijní ochranu osobním údajům.

3.4. Stručný exkurz do vybrané zahraniční úpravy

Je očividné, že jméno i podoba člověka jsou chráněny napříč hranicemi a zcela nepochybně je jejich ochrana součástí všech právních řádů civilizovaných zemí. V rámci této podkapitoly se velmi stručně zaměřím na popis relevantní právní úpravy v zahraničí.

Nejbližším sousedem ČR je Slovensko. Se Slovenskem sdílela ČR historický právní vývoj, ať už jako součást rakouské monarchie či jako samostatný československý stát. Není tak překvapivé, že na Slovensku je stále platný OZ1964, samozřejmě s úpravami přijatými po rozdělení Československa. Na Slovensku je tak stále platná konstrukce generální klauzule ochrany osobnosti obsažená v § 11 a na ní navázaná úprava § 12 až 16. Podrobnější výklad k OZ1964 je uveden níže v této práci, lze ale říct, že stávající úprava dle OZ a

³⁰ RÁMIŠ, Vladan. Článek 1 [Předmět a cíle]. In: UŘIČAŘ, Miroslav, RÁMIŠ, Vladan a kol. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 52

předchozí právní úprava dle OZ1964 na sebe navazují. Lze tak shrnout, že jméno a právo na podobu jsou na Slovensku upraveny a chráněny podobně jako v ČR.

Vzhledem k tomu, že byl zmíněn společný československý právní vývoj nelze se vyhnout právní úpravě této materie v Rakousku. Rakouský občanský zákoník Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch – ABGB, přijatý v roce 1811 a v Rakousku platný dodnes byl právní normou, která na území Československa platila od jeho vzniku až do roku 1950, kdy byl přijat první socialistický občanský zákoník, jež nabyl účinnosti k 1. 1. 1951. ABGB obsahuje ustanovení § 16, které zní: *Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva a nutno jej proto považovati za osobu.* Tímto ustanovením byla lidem v přiznána přirozená práva, a to před více než dvě stě lety. ABGB dokonce obsahuje i samostatné ustanovení ohledně jména a jeho ochrany, a to konkrétně § 43, které opravňuje člověka, jehož jméno je zneužito anebo je zpochybněno jeho právo na používání jména podat žalobu na vydání předběžného opatření a na náhradu škody.

V rámci této podkapitoly si dovoluji zmínit i italský občanský zákoník – codice civile. Český zákonodárce se totiž inspiroval jeho čl. 8 v rámci ustanovení § 78 odst. 3 OZ, o kterém je podán výklad dále v této práci. Zmíněný čl. 8 se věnuje oprávnění rodinných příslušníků bránit jméno svého příbuzného. Nelze přehlížet, že italský inspirační vzor se pojí s jiným historickým a kulturním prostředím, v němž se v minulosti zejména uplatňovaly takové mimoprávní prostředky, jako byla vendeta (krevní msta) coby odplata především za vraždu, urážky a za křivdy, mající často charakter soukromé války mezi dvěma rody. Úprava ochrany jména rodu (rodiny) měla tudíž v tamějším prostředí za cíl otupovat možné následky jeho urážky.³¹

V této kapitole byl demonstrován význam ochrany jména a práva na lidskou podobu. Jméno i podoba patří mezi základní lidská práva a svobody. Tyto jsou chráněny na mezinárodní úrovni, a to prostřednictvím mezinárodních smluv. Z těchto smluv pak vychází zakotvení ochrany v českém ústavním pořádku, zejména v LZPS. S ohledem na členství ČR v EU bylo nezbytné též stručně

³¹ PAVLÍK, P. § 78 [Ochrana jména člověka]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BĀNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

popsat zdroje právní úpravy v primárním i sekundárním právu EU. Tato kapitola měla za cíl ukázat provázanost mezinárodního, unijního i vnitrostátního zakotvení práva na ochranu soukromí a tím i ochrany jména a podoby člověka. Rovněž byla velmi stručně zmíněna právní úprava států sousedících s ČR včetně popisu italského institutu, který byl v rámci rekodifikace zahrnut do ustanovení § 78 OZ.

4 Ochrana jména a podoby v rámci českého právního řádu mimo občanské právo

Z této práce jasně plyne, že ochrana jména a podoby (šířeji soukromí člověka) je široce rozkročený pojem. Ochrana soukromí je garantována na ústavní i mezinárodní úrovni. Ochrana jména a podoby je na úrovni zákonných právních předpisů ČR zakotvena primárně v OZ. Pro dokreslení kontextu zakotvení ochrany jména a práva na podobu člověku v celém právním řádu ČR je nezbytné stručně zmínit také její zakotvení zejména ve veřejnoprávních předpisech.

4.1. Ochrana jména a podoby v trestních předpisech

S ohledem na skutečnost, že jméno i právo na podobu lze považovat za práva chráněná na ústavní úrovni coby součást práva na ochranu soukromí, je očividné, že budou chráněná také na úrovni „běžných“ zákonů. V případě, že dojde k významnému zásahu do práv mohou být při aplikaci zásady subsidiarity trestní represe a z ní vyplývajícího principu ultima ratio použity předpisy trestního práva. Ze zmíněného principu ultima ratio vyplývá, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Ochrana právních statků má být v první řadě uplatňována prostředky práva občanského, obchodního či správního a teprve tam, kde je taková ochrana neúčinná a kde porušení chráněných vztahů naplňuje znaky konkrétní skutkové podstaty trestného činu, je namístě uplatňovat trestní odpovědnost.³² Tento závěr je pro tuto práci velmi důležitý, jelikož z něj jasně plyne, že právní ochrana jména a podoby je primárně realizována instituty občanského práva.

V rámci zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku je ve zvláštní části, hlavě druhé věnován samostatný díl trestným činům proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Vzhledem k zaměření této práce uvádím pouze skutkové podstaty trestných činů dle ustanovení § 180 a § 184 trestního zákoníku.

³² FRYŠTÁK, Marek. Policejní orgán a pojetí trestného činu v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, 2010, č. 11, s. 341-346

Ustanovení § 180 trestního zákoníku³³ se věnuje trestnému činu zneužití osobních údajů zpracovávaných v souvislosti s výkonem veřejné moci či zneužití osobních údajů v případě porušení zákonné povinnosti mlčenlivosti. Zmíněné zneužití osobních údajů (kam řadíme i jméno či podobu, jak je uvedeno výše v této práci) pak musí poškozenému způsobit vážnou újmu na jeho právech nebo oprávněných zájmech. Vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají, může být poškození na právech a oprávněných zájmech v majetkové oblasti, např. poškozený utrpí ztráty v podnikání, přijde o zakázky, sníží se mu jeho příjmy i nemajetkové oblasti, tedy na pověsti, v rodinném životě, v zaměstnání apod. Zda se skutečně jedná o vážnou újmu na právech nebo právech chráněných zájmech, je nutno posoudit se zřetelem k okolnostem konkrétního případu, zejména se zřetelem k tomu, o jaké právo či právech chráněný zájem šlo, jaká byla intenzita újmy na tomto právu či právech chráněném zájmu a jaké následky to mělo pro poškozeného, zejména zda šlo o škodlivý následek lehce nebo obtížně odstranitelný, popř. již zcela neodstranitelný.³⁴

Zde lze dobře ilustrovat, že nelze generálně prohlásit, kdy je zásah do práv člověka natolik významný, že se na něj bude vztahovat aplikace trestních předpisů a původce tohoto zásahu do práv tak může být dokonce potrestán až trestem odnětí svobody. Je samozřejmě očividné, že ne každý zásah je takto intenzivní a je spíše nepravděpodobné, že by pachatel trestného činu byl potrestán trestem

³³ (1) *Kdo, byť i z nedbalosti, neoprávněně zveřejní, sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si přisvojí osobní údaje, které byly o jiném shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*

(2) *Stejně bude potrestán, kdo, byť i z nedbalosti, poruší státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti tím, že neoprávněně zveřejní, sdělí nebo zpřístupní třetí osobě osobní údaje získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají.*

(3) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,*

a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*

b) *spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem,*

c) *způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo*

d) *spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*

(4) *Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,*

a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo*

b) *spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.*

³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1794

odnětí svobody, tj. vězením. Existence takové možnosti potrestání osoby, která mimořádně naruší právo na soukromí jiného je však velmi významná. Jejím prostřednictvím je totiž realizována ochrana lidských práv a svobod v praxi.

Jméno i právo na podobu může být narušeno také trestným činem pomluvy dle § 184 trestního zákoníku.³⁵ U skutkové podstaty trestného činu dle odst. 2 citovaného ustanovení trestního zákoníku (stejně jako u skutkové podstaty dle § 180 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku) je nutné uvést, že trestní zákoník počítá s přísnějším potrestáním pachatele v případě, že je trestný čin spáchán tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem. To je zvláště v dnešní době velmi podstatné. V případě, že dojde k zásahu do soukromé sféry člověka zejména prostřednictvím internetu, je míra takového zásahu velmi značná. V kyberprostoru navíc nelze svá vyjádření fakticky vzít zpět. Jakmile je v internetovém prostředí zveřejněn text, fotografie, video atd. žije si tato informace od jejího zveřejnění vlastním životem. Původce sdělení, který jej na internetu zveřejnění samotným zveřejněním ztrácí jakoukoliv kontrolu nad tím, co se bude se sdělením dále dít. Takové sdělení může být dalším uživateli internetu editováno, kopírováno, předáváno a sdíleno, jakkoliv dále.

4.2. Ochrana jména a podoby v zákoně č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Z veřejnoprávní úpravy ochrany jména a práva na podobu je ještě nutné alespoň zmínit též zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Ten ve svém ustanovení § 7 upravuje přestupky proti občanskému soužití. Dle § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, se přestupku dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí. Úprava zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích se při aplikaci principu ultima ratio aplikuje v případě, kdy zásah do práv člověka (poškozeného přestupkem) nedosahuje intenzity předpokládané trestním zákoníkem. Na

³⁵ (1) *Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*

(2) *Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.*

provázanost trestního zákoníku a zákona č. 251/2016 Sb., poukazuje též odborná literatura. Korespondujícím trestným činem je trestný čin pomluvy podle § 184 odst. 1 trestního zákoníku, kterého se dopustí ten, kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu. Postih za přestupek proti občanskému soužití však nevylučuje uplatnění práva na ochranu osobnosti v souladu s § 81 odst. 2 OZ, podle kterého ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.³⁶

4.3. Ochrana jména v autorském zákoně

Jméno funguje jako jeden ze základních poznávacích znaků člověka. Je nutné jej interpretovat též jako podpis, rukopis či značku. V lidské civilizaci může získat doslova dějinný význam. Záběr lidské činnosti je enormní. Je však oblast, kde může člověk své jméno zapsat do dějin navěky a tím je umění. Malíři či spisovatelé jsou díky svému dílu známi a oslavováni i stovky a tisíce let po jejich smrti. Jejich nesmrtelnost zajistilo jejich autorství. Autorství je extrémně podstatným fenoménem i dnešní společnosti, i když dnes kromě umění hovoříme i o autorství např. ve smyslu duševního či průmyslového vlastnictví. Jméno autora je pro autorské dílo zcela zásadní. S autorstvím se pak pojí řada práv. Těžištěm české právní úpravy autorských práv je AZ. Tento zákon jméno fyzické osoby zmiňuje např. v ustanovení § 6, kdy uvádí: *Autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v seznamu předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, není-li prokázán opak (..)*. AZ se pak zabývá též anonymem a pseudonymem. AZ autorovi díla přisuzuje osobnostní a majetková práva k dílu nebo definuje přestupky vůči zákonu. Jméno tak má z pohledu autorského práva značný význam, například i z toho důvodu, že v rámci majetkových práv může autorovi vznikat značný příjem. Identifikace autora je tak pro výkon jeho práv zcela klíčová. Vzhledem k tomu, že autor je vždy originárním subjektem (majitelem) autorských práv, může být

³⁶ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 967

prokázání autorství významné i pro licenční nabyvatele oprávnění k výkonu práva užít dílo. Zájem na uplatnění zákonné domněnky autorství tedy mohou mít i tyto osoby, neboť posiluje jejich procesní postavení v případě sporu o zásah do autorského práva se třetími osobami.³⁷

V rámci autorských děl (např. literárních či divadelních) může dojít k velmi zajímavé situaci, kdy jméno např. divadelní postavy může být totožné se skutečně existujícím člověkem. V případě, že divadelní postava je svým charakterem negativní, může docházet k zásahům do práva na jméno totožně pojmenovaného člověka. Jedná se pochopitelně o poměrně kuriózní situaci, která ovšem může nastat. Za zásah do práva na jméno není možné považovat použití jména určité osoby pro románovou postavu, pokud jde o jméno velmi rozšířené, které není možné považovat za jméno bezpodmínečné individualizace, jako je např. jméno Jan Novák. Nebude zajisté častý případ, aby pouhé jméno postavy individualizovalo konkrétní fyzickou osobu. Spíše k tomu bude jméno pouze nápomocno a důležitý bude příběh díla. Nicméně je možné zopakovat závěr, že při kolizi autorského práva a práva na jméno jako všeobecného osobnostního práva je třeba dát přednost právu na jméno jako kvalitativně vyššímu. Bylo by potom nutné zejména postavu přejmenovat. Nemuselo by to být však dostatečné, jelikož samotný příběh by mohl zasahovat do všeobecně osobnostních práv fyzické osoby.³⁸

Cílem této kapitoly byl popis provázanosti jednotlivých právních odvětví v oblasti ochrany jména a podoby. V předchozí kapitole byla popsána ochrana jména a podoby na úrovni ústavní, mezinárodní a evropské. Následující kapitoly budou věnovány ochraně jména a podoby v rámci občanského práva hmotného. V této kapitole jsem chtěla stručně nastínit, že ochrana jména a podoby (šířeji ochrana soukromí a cti člověka) je komplexní a nespočívá pouze v institutech práva občanského, ale ochrana je realizována rovněž na úrovni právních předpisů z oblasti práva trestního a správního.

³⁷ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 99

³⁸ ŠALOMOUN, Michal. Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 108–109.

5 Pojmy jméno, podoba a jejich ochrana v občanském zákoníku

5.1. Výskyt pojmů v občanském zákoníku

Jak bylo uvedeno na v úvodní kapitole této práce, s pojmy jméno a podoba člověka primárně pracuje OZ. Jméno člověka je definováno v § 77 a násl. OZ a s pojmem podoba je pak operováno v ustanovení § 84 a násl. OZ. Je nutné tyto pojmy popsat také v kontextu systematiky OZ. Oba pojmy jsou obsaženy v ustanoveních části první, hlavy II. OZ. Pojmy tak spadají do právní úpravy osob (hlava druhá), konkrétněji fyzických osob.

5.2. Jméno člověka a jeho ochrana v rámci hlavy druhé občanského zákoníku

Základní popis pojmu jména v rámci OZ je uveden v samotném úvodu této práce. Pro shrnutí uvádím, že jméno je upraveno zejména v ustanoveních § 77 až 79 OZ, poslední ustanovení § 80 příslušného pododdílu OZ je pak věnováno bydlišti člověka.

Z pohledu systematiky předpisu je jméno a jeho ochrana zařazeno do oddílu upravující osobnost člověka. Jméno člověka (v širším slova smyslu) je tradičně považováno za součást osobnosti člověka za jednu ze složek jeho osobnosti. Současná právní úprava však důsledněji reflektuje zvláštní mimoprávní povahu této hodnoty osobnosti s ohledem na statusový význam jména člověka v soukromém právu a na výrazné prolínání úpravy veřejného práva. Ustanovení o užívání jména v soukromém styku a jeho ochraně jsou tak v OZ vytčena do samostatného oddílu na pomezí úpravy statusových náležitostí osob a vlastní ochrany osobnosti. Zákonná úprava v dotčeném oddílu občanského zákoníku se ve vztahu k osobnímu označení lidí vztahuje jednak na:

- a) způsob užívání jména či jiného soukromého označení člověka v soukromém styku, včetně ochrany třetích osob, a rovněž

b) osobnostněprávní ochranu jména či jiného soukromého označení člověka jako předmětů absolutního osobnostního práva, jež souvisí s některými dalšími přirozenými osobnostními právy v rámci zákonné ochrany osobnosti podle OZ.³⁹

V rámci výkladu ohledně ustanovení § 77 a násl. OZ je nezbytné provést alespoň základní srovnání s předchozí právní úpravou dle OZ1964, která představovala aplikační praxi (včetně na ni navázané judikatury) po předchozích padesát let.

OZ1964 obsahoval úpravu ochrany jména zejména ve svém ustanovení § 11, které znělo: *Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevu osobní povahy.* Dále ve svém textu už jméno OZ1964 výslovně nezmiňuje. Oproti stávající právní úpravě je tak patrné, že OZ1964 pracoval s konstrukcí generální klauzule k osobnostním právům, přičemž norma nedávala významný důraz na jednotlivé součásti tohoto osobnostního práva.

V rámci jednotného práva na ochranu osobnosti fyzické osoby existují (...) jednotlivá dílčí osobnostní práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých typických hodnot osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí její celkové fyzické a zároveň psychicko-morálně-sociální integrity. Již z toho plyne, že jednotlivá dílčí práva na ochranu osobnosti fyzické osoby musí být chápána pouze jako příkladná (demonstrativní). Tomu přílehavě odpovídá i generální klauzule zakotvená v § 11, jež v souladu s ideou přirozených práv člověka a jejich uznáním jako nezadatelných, umožňuje pružné a životné rozšíření ochrany dalších hodnot všeobecného osobnostního práva. V tomto směru vystupuje při dotváření ochrany občanskoprávní ochrany osobnosti do zvlášť výrazného popředí úloha soudcovského práva. Nemalou roli hraje v této oblasti i soukromoprávní doktrína.⁴⁰

Ochrana jednotlivých osobnostních práv pak byla soustředěna do ustanovení § 13 OZ1964. V rámci tohoto ustanovení bylo v případě neoprávněného zásahu do práv na ochranu osobnosti takto zasažené fyzické osobě garantováno právo

³⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 270

⁴⁰ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 123–124.

domáhat se upuštění od těchto zásahů a též nárok na přiměřené zadostiučinění, které v případě, že zásah do práv měl takovou intenzitu, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, mělo mít formu finanční kompenzace.

V současné době platný a účinný OZ jednotlivé pojmy, tj. součásti osobnostního práva upravuje podrobněji. Je to nepochybně důsledkem zapracování výsledků aplikační praxe od normativního textu „nového“ OZ, který nabyl účinnosti ke dni 1. 1. 2014. Nelze pochopitelně pominout, že OZ1964 byl tvořen a nabyl účinnosti za předchozího režimu. Je nasnadě, že OZ, který již není zatížen břemenem socialistického kodexu pracuje s jednotlivými aspekty osobností člověka a souvisejícími právy přeci jen podrobněji. Bylo by však krátkozraké ponechat OZ1964 a zejména značné judikatuře úlohu pouze historickou. Je totiž nutné vnímat, že stávající úprava jména a jeho ochrany dle OZ se snaží navázat na předchozí právní úpravu tam kde je to možné, přičemž se rovněž snaží o eliminaci nedostatků předchozí právní úpravy. Ostatně komentářová literatura obsahuje podobné názory. Zákoník pamatoval - byť v relativně stručném, nicméně komplexním celku - na úpravu jednotlivých prostředků jejich ochrany. V § 13 OZ1964 zakotvil všeobecně uznávanou třídu prostředků občanskoprávní ochrany pro případ neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby - včetně zásahu do jejího práva na jméno. Šlo o právní prostředky, které byly v procesněprávní sféře představovány občanskoprávními žalobami na upuštění od neoprávněných zásahů (žaloba zdržovací - negatorní), na odstranění nepříznivých následků neoprávněných zásahů, resp. protiprávního - závadného stavu (žaloba odstraňovací) nebo poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (žaloba satisfakční).⁴¹

Na srovnání stávající právní úpravy je opět vidět komplexnost problematiky ochrany lidského jména. OZ1964 pochopitelně reflektoval veškerá ustanovení právních předpisů vyšší právní síly. Současný OZ je musí reflektovat také, dělá to však s poněkud odlišným pohledem na věc.

⁴¹ PAVLÍK, P. § 77 [Jméno člověka]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

Zpět tedy k aktuálně platné a účinné právní úpravě OZ. Pro větší přehlednost bude další výklad o jednotlivých ustanoveních oddílu 5 hlavy II. části první OZ proveden v samostatných podkapitolách.

5.2.1. Ustanovení § 77 občanského zákoníku

Ustanovení § 77 OZ je již částečně rozebráno výše v této práci. V této podkapitole dojde k výkladu zbývající materie k tomuto ustanovení. Je ještě nezbytné podat výklad k pojmům obsaženým ve větě druhé odst. 1 ustanovení § 77 OZ. Jedná se o použití jména v právním styku. Je pochopitelné, že jméno jako jeden ze základních identifikátorů člověka je používáno v hmotném právu například při identifikaci smluvních stran při uzavírání smluv, stejně jako v procesním právu, kdy jsou jménem označovány procesní strany svědci apod. Důvodová zpráva k OZ u § 77 uvádí: *Užívá-li někdo jiné jméno než své vlastní (tj. buď jméno cizí, nebo smyšlené), musí nést následky omylu nebo újmy, která tím na straně dalších osob vznikne.* To je velmi podstatný závěr, jelikož nikomu není bráněno používat v soukromí svou přezdívku, pseudonym apod. Z tohoto hlediska současná úprava důsledně uznává přirozenou svobodu člověka na volbu vlastního pojmenování v soukromém styku, která je jednou z přirozených lidských svobod a tvoří jako jedna z hodnot osobnosti rovněž předmět absolutního osobnostního práva podle OZ. Definiční rozlišení mezi jménem člověka a jeho jiným soukromým označením (pseudonymem) vyplývá z průniku veřejného práva chránícího veřejný zájem na jednotném způsobu označení osob v podobě předpokládané zvláštním zákonem (matriční pořádek) oproti jiným soukromým označením, u nichž takový veřejný zájem dán není.⁴²

Dále odst. 1 ustanovení § 77 OZ zakládá právo na ochranu jména člověka a úcty k němu. Předmět ochrany jména stejně jako požadavek na úctu k němu je třeba - obdobně jako tomu bylo za předchozí právní úpravy - chápat v poměrně širokém rozsahu. Vedle osobního jména, příjmení, popř. dalších jmen a rodného příjmení, která člověku podle zákona náležejí, je třeba předmět práva na ochranu jména za určitých podmínek vztahovat i na odvozenou část jména nebo též na počáteční

⁴² LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 270

písmena jména či jeho zdrobnělinu. Samotné, resp. samostatné osobní jméno - a obdobné platí i pro část jména, počáteční písmena jména nebo pro zdrobnělinu osobního jména - je předmětem ochrany pouze tehdy, jestliže se pro určitou osobu stalo natolik příznačným, že již samo o sobě tvoří dostatečný individualizační znak určité fyzické osoby.⁴³

Druhý odstavec ustanovení § 77 OZ pak výslovně upravuje výše zmíněnou tezi ohledně odpovědnosti za užívání jiného než vlastního jména v právním styku a omylů a újem takto vzniklých. Pohybujeme-li se občanském právu je jméno důležitým definičním znakem právního jednání. Pro platnost a závaznost právního jednání je zcela nezbytné, aby byl jasně identifikován aktér právního jednání nebo jeho příjemce. Právní jednání, v jehož rámci nelze jasně identifikovat jednající osoby může být dokonce i neplatné.

Právo užívat své jméno v právním styku je současně i povinností. S porušením této povinnosti je totiž spojena odpovědnost člověka jednak za následky omylů, jednak za následky újem z toho vzniklých. Jak ostatně zmiňuje důvodová zpráva, užívá-li někdo jiné jméno než své vlastní (tj. buď jméno cizí, nebo smyšlené), musí nést následky omylu nebo újmy, která tím na straně dalších osob vznikne. O takový případ by však nešlo, pokud by jméno člověka bylo v právním styku zkresleno jako následek chyby v psaní za situace, kdy by byl jinak význam právního jednání nepochybný (§ 578 OZ). Zároveň je třeba vzít v úvahu i směrnici obsaženou v § 574 OZ, podle níž na právní jednání je třeba vždy spíše hledět jako na platné než jako na neplatné. Jinak bude třeba posoudit následky omylu, který by byl vyvolán užitím jiného jména než svého vlastního, především podle ustanovení o neplatnosti právních jednání (§ 574 až 588 OZ). Vznikne-li v důsledku popsaného jednání druhému újma, je podle okolností třeba vážit opodstatněnost náhrady majetkové nebo příp. i nemajetkové újmy (§ 2894 až 2971 OZ). Při úmyslném užití jiného jména než svého vlastního nelze pominout ani možnou trestněprávní rovinu takového jednání. Takové užití by mohlo podle okolností naplnit např. skutkovou podstatu trestného činu poškození cizích práv

⁴³ PAVLÍK, P. § 77 [Jméno člověka]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

podle § 181 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, pokud by tím byla způsobena vážná újma na právech jiného, anebo skutkovou podstatu podvodu podle § 209 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, pokud by pachatel sebe nebo jiného obohatil tím, že uvedením někoho v omyl nebo využitím něčího omylu způsobil na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.⁴⁴

Opět se tak ukazuje komplexita a provázanost jednotlivých právních odvětví ohledně ochrany jména, resp. záležitosti zásahu do práva na jméno a cti k němu. Významné je, že OZ dává jménu jasně definovanou ochranu a rovněž výslovně upravuje situace, kdy je jméno užito cizí osobou.

K ustanovení § 77 OZ tak lze přijmout závěr, ke kterému došla též komentářová literatura, tedy že současná právní úprava však důsledněji reflektuje zvláštní mimoprávní povahu jména jako hodnoty osobnosti s ohledem na statusový význam jména člověka v soukromém právu a na výrazné prolínání úpravy veřejného práva. Ustanovení o užívání jména v soukromém styku a jeho ochraně jsou tak v OZ vytčena do samostatného oddílu na pomezí úpravy statusových náležitostí osob a vlastní ochrany osobnosti.⁴⁵

5.2.2. Ustanovení § 78 občanského zákoníku

Ustanovení § 78 OZ je klíčové, protože obsahuje konkrétní výčet nároků člověka, do jehož jména či cti k němu bylo zasaženo. Jedná se tak o hmotněprávní podklad k případnému občanskému soudnímu řízení. Ačkoliv je ustanovení (spolu s celým oddílem 5 hlavy II. části první OZ) umístěno v předpisu systematicky víceméně samostatně, nelze přejít fakt, že realizuje ochranu jména coby součásti osobnosti člověka. Je tak významným prostředkem realizace základního lidského práva ochrany osobnosti.

Jméno je chráněno i vzhledem k jeho širokému spektru interpretace jako pojmu. Lze říci, že jméno plní roli osobnostní, jako nezbytnou součást osobnosti každého jedince a roli statusovou, kterou lze ilustrovat např. na dobrém jménu - jméno je zkrátka vizitkou člověka. Je potřeba ale říct, že jméno není přirozenou součástí

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 270

lidské osobnosti, jelikož lidé jsou po svém narození pojmenováni, zpravidla rodiči a jméno vesměs doprovází člověka po celý jeho život a lze říci, že jméno je relativně neměnné.⁴⁶ Tato skutečnost demonstruje jasný rozdíl mezi jménem, které lidská bytost obdrží a podobou člověka, která je vrozená a relativně nezměnitelná.

Přirozenoprávní základ tak můžeme nalézt nikoli v samotné ochraně jména, nýbrž v ochraně jiných stránek osobnosti, jimž se může dít újma právě prostřednictvím užití jména. Tento závěr vyplývá i vzhledem k objektivně (mimoprávně) rozličnému významu jména člověka a jeho role v lidském životě. Můžeme tak v rámci zákonné ochrany osobnosti člověka v této souvislosti rozlišovat ochranu

- a) původem přirozenoprávní, a to zejména ve vztahu k
 - právu člověka být pojmenován a své jméno užívat,
 - svobodě člověka na volbu vlastního soukromoprávního označení,
 - ochraně důstojnosti, cti či vážnosti apod. při užití jména,
- b) původem statusovou (pozitivněprávní), a to zejména ve vztahu ke
 - zpochybnění práva ke jménu,
 - neoprávněnému zásahu do jména.

Výše uvedené rozlišování se odráží i v současném legislativně systematickém vyčlenění vlastní ochrany jména v OZ. Zároveň však má i podstatný praktický význam v tom smyslu, že povinnost k náhradě nemajetkové újmy poskytnutím přiměřeného zadostiučinění vzniká pouze pro případ újmy na přirozených právech člověka, nikoli však pro jiné případy nemajetkové újmy, byť osobnostní povahy.⁴⁷ Rozdělení má pak praktický význam při realizaci ochrany jména prostřednictvím žalob, které je aktivně legitimovaná osoba oprávněna podat.

Dotčení práva ke jménu, jaké předpokládá odst. 1 ustanovení § 78 OZ může mít řadu podob. Může se jednat o komolení jména či příjmení v hanlivém smyslu,

⁴⁶ Ke změnám příjmení dochází běžně např. při sňatku k tomu viz § 72 a násl. ZJMP. ZMJP nevylučuje ani změnu jména, je však nutné splnění veškerých podmínek, které ZMJP stanovuje.

⁴⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 274

zneužívání dobré pověsti, která se jménem pojí anebo např. spojování očeňujících informací v souvislosti s nositelem jména. Právo ke jménu může být v první řadě dotčeno především jeho zpochybněním. V tomto případě může jít o celou škálu zásahů spočívajících např. v soustavnějším (úmyslném nebo třeba i nevědomém) komolení jména dotčeného, ve vedení listin týkajících se tohoto člověka pod jiným jménem apod. Případem podřaditelným pod toto ustanovení bude i výrazné prohřešení proti požadavku úcty ke jménu. K neoprávněnému užití jména dojde při použití jména pro reklamní účely (např. u veřejnosti známé osoby, aniž by k tomu byla svolila). Jméno člověka může být dotčeno i při neoprávněném uveřejnění písemnosti, zvukového nebo obrazového záznamu, v němž se jméno fyzické osoby nachází. Z toho vyplývá, že předpokladem ochrany je neoprávněnost užití jména. Bude-li proto užití jména jiného součástí výkonu oprávnění třetí osoby, nebude možno usuzovat na dotčení tohoto práva člověka.⁴⁸

V případě zásahu do práva ke jménu pak dle § 78 OZ odst. 1 může zasažená osoba požadovat upuštění od takového zásahu nebo aby byl odstraněn následek tohoto zásahu. Ustanovení odstavce prvního rovněž hovoří o těchto nárocích poškozeného také v případě, kdy osoba utrpěla újmu pro neoprávněný zásah do práva ke jménu. Lze tak uzavřít, že poškozené osobě svědčí k ochraně jeho práv dle § 78 odst. 1 OZ zdržovací nebo odstraňovací žaloba. Vzhledem k tomu, že zásahem do práv může dojít též ke vzniku újmy, svědčí poškozenému též náhrada takové újmy, a to dle ustanovení § 2956 OZ a násl. Problematiky újmy bude ještě v rámci této práce dále popsána.

Druhý odstavec § 78 OZ se věnuje stanovení aktivně legitimovaných osob, které jsou oprávněny vymáhat nároky dle odst. 1 v případě, že poškozený sám není své nároky schopen hájit, přičemž tyto případy zákon uvádí taxativně. Jedná se o nejbližší příbuzné a spřízněné osoby daného člověka, které jsou oprávněny uplatňovat jeho nároky pouze za stanovených podmínek (nepřítomnost, nezvěstnost, nesvéprávnost či jiná příčina, která brání člověku své nároky hájit sám). Samotná osoba, jejíž práva by měl hájit někdo jiný, má však hlavní slovo a

⁴⁸ PAVLÍK, P. § 78 [Ochrana jména člověka]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BĀNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

v případě, že si to osoba dotčená zásahem do svých práv výslovně nepřeje, aktivní legitimace příbuzných a spřízněných není přípustná. Aby mohli příbuzní zasažené osoby uplatnit práva dle § 78 odst. 2 OZ musejí být všechny tři výše popsané předpoklady splněny kumulativně. Zastánci se tedy mohou domáhat pouze takových nároků, kterých by se mohl domáhat sám chráněnc. To však platí pouze ve vztahu k uplatnění zvláštních nároků z ochrany práva na jméno, tj. nároku zdržovacího a odstraňovacího, nikoli však ve vztahu k obecným nárokům, které mohou v souvislosti s neoprávněným užitím jména rovněž vzniknout (včetně náhrady škody či bezdůvodného obohacení). Tento závěr vyplývá z účelového významu zvláštní aktivní legitimace zastánců, kdy jde o výjimku z principu ochrany osobnostních zájmů přímo dotčenou osobou. Smyslem této úpravy není nahrazení obecných soukromoprávních institutů, jako je poručnictví, opatrovnictví apod.⁴⁹

Třetí odstavce ustanovení § 78 OZ pak dále konkretizuje okruh aktivně legitimovaných osob k vymáhání právní ochrany příjmení v případě neoprávněného zásahu do příjmení, avšak pouze je-li k této ochraně dán důležitý zájem na ochraně rodiny. Takto oprávnění jsou manžel nebo jiná osoba dotčenému blízká. Je velmi zajímavé, že v odstavci druhém § 78 OZ stanoví počet aktivně legitimovaných oprávněných taxativně, zatímco v následujícím odstavci může práva dotčené bránit též jiná osoba dotčenému blízká. Důvodem uplatnit toto právo je tvrzení zásahu do příjmení, který spočívá především v důležitém zájmu na ochraně rodiny (dotčení tohoto příjmení se odráží na postavení ostatních příslušníků rodiny v mezilidských vztazích, v hodnocení jejich morálního a společenského profilu aj.). Není přitom nezbytné, aby bylo zasaženo přímo též do práva na jméno osoby blízké, která se takto ochrany domáhá. Užitá formulace, že vyjmenované osoby se této ochrany mohou domáhat samostatně, zřejmě svědčí pro závěr, že jde o zvláštní původní právo těchto osob. Otázkou proto zatím zůstává, zda se může dotčená osoba uplatnění ochrany příjmení jemu blízkými osobami účinně bránit, pokud s tímto postupem nesouhlasí.⁵⁰ Tento závěr ukazuje

⁴⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 278

⁵⁰ PAVLÍK, P. § 78 [Ochrana jména člověka]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

na jistou nekonzistentnost právní úpravy uvedené v druhém a třetím odstavci § 78 OZ. Druhý odstavec stanovuje taxativní okruh oprávněných osob a možnost zasaženého odmítnou svým vlastním rozhodnutím realizaci ochrany svých práv. Třetí odstavec naopak rozšiřuje okruh oprávněných osob a naopak neobsahuje korektiv vůle zasaženého. Přesto není nijak umenšen význam celého ustanovení, které fakticky umožňuje (v rámci občanského práva) realizaci ochrany práva na jméno.

5.2.3. Ustanovení § 79 občanského zákoníku

Předposledním ustanovením oddílu 5 hlavy II. části první OZ je ustanovení § 79, které se zabývá problematikou pseudonymu. Pojem pseudonymu není v OZ definován. Jde o tzv. krycí jméno, tedy o označení, které z povahy věci není pravým jménem člověka. Právní význam nabývá pseudonym poté, co vejde ve známost, a nadále pak požívá stejné ochrany jako jméno (§ 79 odst. 2 OZ). Nepochybně postačí, stane-li se toto označení známým v zainteresovaných kruzích. Pak by mělo platit, že nárok na ochranu práva k pseudonymu náleží tomu, kdo se stal v daném okruhu pod tímto označením známý jako první.⁵¹

V rámci výkladu o pseudonymu je nutné zmínit, že jeho výslovné uvedení v rámci zákonného textu je novinkou oproti předchozí právní úpravě dle OZ1964. Pseudonym je výslovně zmíněn vzhledem k tomu, že se jedná o dlouhodobý fenomén v oblasti jména či spíše označení či podpisu člověka. Již dříve v této práci jsem zmiňovala umění; pseudonym je s uměním velmi úzce a velmi dlouho spjat. Jedním z opravdu starých pseudonymů je např. El Greco, coby pseudonym malíře Doménika Theotokópoula. Pseudonym totiž může dosahovat stejných kvalit jako jméno a oprávněně cítí zásah do své osobnosti nositel pseudonymu stejně, jako by bylo zasaženo do jeho jména. V oblasti umění je však potřeba dávat zřetel na uplatnění zásady aplikace *lex specialis*. Definice pojmu pseudonym totiž není obsažena v OZ, nýbrž je upravena v AZ. S ohledem na obecnou osobnostněprávní úpravu ochrany jména člověka podle § 77 a násl. OZ se v tomto případě jedná o soukromoprávní úpravu zvláštní, nicméně podrobenou rovněž objektivnímu odpovědnostnímu právnímu režimu. V obecném

⁵¹ TICHÝ, Luboš. Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 43

soukromoprávním pojetí je pojem pseudonymu chápán jako jakékoli označení, které pro sebe člověk přijme v soukromém styku, tedy i mimo oblast tvorby literárních, jiných uměleckých a vědeckých děl. (...) Úprava dle AZ nicméně představuje v tomto směru svébytnou právní úpravu, jež se uplatní pouze v mezích působnosti AZ, když OZ obecnou osobnostněprávní úpravu utajení totožnosti nositele pseudonymu nestanoví. Jedná se tak zároveň o konkretizaci úpravy výlučného osobnostního autorského práva na ochranu autorství (...).⁵²

Ohledně právní úpravy ochrany pseudonymu je na místě otázka, zda pseudonym požívá stejné ochrany jako jméno, tj. zda se na něj uplatní též nárok na náhradu způsobené újmy. S ohledem na znění § 2894 odst. 2 OZ, podle kterého se k povinnosti odčinit jinému nemajetkovou újmu vyžaduje, aby takovou povinnost stanovil zákon (pokud nebude tato povinnost ujednána), zůstává otázkou, jestli praxe bude povinnost k odčinění nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do práva na jméno podřazovat pod náhradu nemajetkové újmy na přirozených právech člověka dle § 2956 OZ. Lze se domnívat, že v těch případech, kdy dojde k zásahu do práva na jméno ve významu dílčího osobnostního (přirozeného) práva, kdy takový zásah bude většinou spojen i se zásahem do jiných složek osobnosti (například do práva na čest a důstojnost), bude namísto podle § 2956 OZ postupovat. Obdobné ochrany jako právo na jméno požívá dle § 79 OZ i ochrana pseudonymu, vejde-li ve známost. Spíše než známost samotného pseudonymu je tím míněna známost spojení pseudonymu s konkrétním člověkem.⁵³

Pseudonym se ovšem nemusí vztahovat pouze k jedné osobě. Může představovat označení pro umělecké, názorové či jiné hnutí. Je však ochrana hromadného pseudonymu reálná, náleží takovému pseudonymu všechny nároky na svou ochranu jako pseudonym jednotlivce? Nad touto konstrukcí se pozastavili též autoři komentářové literatury. Žádný zákon nezakazuje přijetí společného pseudonymu vícero lidmi za účelem společného soukromého styku. Právní praxe však v souvislosti s ochranou práva na společný pseudonym dovodila, že společný

⁵² TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 104–105

⁵³ CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr, URBÁNEK, Jiří. Mediální právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 340–341

pseudonym není chráněn ustanoveními OZ, jestliže se nevztahuje k individuálnímu člověku a není způsobilý pro individualizaci určitého člověka. Je tomu tak proto, že pod pseudonmem jako předmětem osobnostněprávní ochrany podle OZ je třeba rozumět označení, které individualizovaný člověk užívá místo svého pravého jména, což společný pseudonym neumožňuje. Nelze učinit ani závěr, že společný pseudonym určité skupiny osob (například název hudební skupiny) představuje individuální označení každého z jednotlivých lidí, kteří skupinu tvoří (srov. NS 30 Cdo 2116/2006). Je však nutno odlišit samotnou ochranu práva na společný pseudonym oproti ochraně jiných stránek osobnosti (důstojnosti, vážnosti, cti, soukromí apod.), u kterých byla případně způsobena újma prostřednictvím společného pseudonymu. Zde se již nejedná o ochranu vlastního pseudonymu a v takovém případě se nepochybně uplatní objektivní hledisko posuzování zásahu do osobnosti, podle kterého se ochrany osobnosti může domáhat každý, kdo se použitím společného pseudonymu objektivně může cítit dotčeným na své osobnosti. Tedy zpravidla všechny osoby, jimž je vzhledem k okolnostem společný pseudonym příznačný.⁵⁴

Lze tedy shrnout, že pseudonym je natolik významným identifikátorem, že jej lze zařadit do osobnostní sféry člověka a požívá tak podobné ochrany jako jméno člověka.

Posledním ustanovení oddílu 5 hlavy II. části první OZ je ustanovení § 80, které se zabývá bydlištěm člověka. Bližší výklad k tomuto ustanovení přesahuje rámec této práce, jelikož nemá přímou souvislost se jménem či podobou člověka ani s jejich ochranou. Bydliště totiž nelze považovat za součást osobnosti člověka, byť nelze upřít jeho jistý statusový význam. Vzhledem k výše uvedenému tak pojem bydliště a související ustanovení § 80 OZ nebudou dále rozebrány.

5.3. Podoba člověka a její ochrana v rámci hlavy druhé občanského zákoníku

Podoba člověka a její ochrana je systematicky řazena do oddílu 6 hlavy II. části první OZ, který navazuje na oddíl upravující jméno a jeho ochrana. V rámci oddílu 6 je podoba a soukromí zařazena do samostatného pododdílu 2, konkrétně se

⁵⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 282

jedná o ustanovení § 84 až 90 OZ. Předchozí ustanovení oddílu 6 (tj. pododdíl 1), § 81 až 83 OZ tvoří tzv. generální klauzuli ochrany osobnosti. Ustanovení § 81 odst. 1 OZ obsahuje zakotvení ochrany osobnosti člověka včetně jeho přirozených práv a povinnost ostatních lidí ctít rozhodnutí člověka žít podle svého. V odstavci druhém § 81 OZ jsou pak vyjmenovány součásti osobnosti člověka, které jsou zákonem chráněny (zdraví, právo žít v příznivém životním prostředí, vážnost, čest, soukromí, projevy osobní povahy); tento výčet však není uzavřený. Ustanovení § 82 OZ pak hovoří o možnostech ochrany osobnostních práv člověka a ve svém druhém odstavci upravuje tzv. postmortální ochranu člověka. Ustanovení § 83 OZ je pak věnováno propojení zásahu do osobnosti člověka s působením člověka v právnické osobě.

Podobně jako u výkladu k právní úpravě jména budou i v rámci této podkapitoly jednotlivé instituty obsažené v ustanoveních § 84 až 90 OZ zpracovány chronologicky.

5.3.1. Ustanovení § 84 až 86 občanského zákoníku

V ustanoveních § 84 a 85 OZ je rozebráno zejména zachycování podoby člověka, resp. udělování svolení k takovému zachycení a dále právní režim dalšího zpracování podoby jejím rozšiřováním. Na rozdíl od úpravy jména však v OZ absentuje definice pojmu lidské podoby. Kromě definice uvedené v samotném úvodu této práce je ještě nutné podat k pojmu podoby rozšiřující výklad a rovněž také k pojmu práva na podobu. V užším smyslu zahrnuje podoba člověka ztvárnění obličeje, v širším smyslu celkový vzhled člověka. Tvoří ji proto jakákoli složka vzhledu tělesné schránky člověka. Podoba člověka ovšem nezahrnuje pouze to, co je možné vnímat prvotně lidskými smysly, ale řadíme sem i jakékoli zobrazení těla člověka. Na tomto místě lze jmenovat např. zobrazení těla za pomoci dostupných technických prostředků, jako je např. rentgenový či ultrazvukový prostředek. Mezi významné markanty, na základě kterých je možné seznat podobu člověka, pak zejména patří tvarová specifika, zvláštnosti pigmentace, geneticky podmíněné zvláštnosti, následky úrazů či chorob, tetování, piercing, účes, znaky stařeckých změn apod. Právo na podobu člověka vzniká narozením každé fyzické osoby. V pozitivním smyslu se jedná o oprávnění subjektu zachytit svou podobu, jakož i udělovat jiným svolení k jejímu zachycení.

V negativním smyslu se pak bude jednat o právo bránit se proti neoprávněnému zachycení podoby a jejímu neoprávněnému rozšiřování ze strany jiného subjektu. Stručně řečeno, obsahem práva na podobu člověka je zejména užívací a dispoziční oprávnění ve vztahu k zachycení podoby člověka. Předmětem práva na podobu je potom individualizovaná podoba člověka jako jedna z významných hodnot osobnosti jednotlivce. Pokud je obsahem práva na podobu užívací a dispoziční oprávnění ve vztahu k zachycení podoby fyzické osoby, pak obsahem práva k podobizně je užívací a dispoziční právo subjektu ve vztahu k ní.⁵⁵

Vrátíme-li se k textu OZ, pak v ustanovení § 84 narazíme na úpravu zachycení podoby člověka, které je možné pouze se svolením zachycované osoby. Z textu zmíněného ustanovení se dále dozvíme, že svolení podléhá zachycení podoby člověka, která umožní ztotožnění dané osoby. Bude se tak jednat zejména o zachycení obličeje daného člověka, což však neplatí absolutně. Osoba může být ztotožněna též jinak než zachycením její tváře. Způsob zachycení podoby člověka je pro účely ustanovení § 84 OZ irelevantní, podoba člověka je chráněna stejně při snímání digitálním fotoaparátem, videokamerou na kinofilm anebo moderním chytrým mobilním telefonem. Významným pojmem tohoto ustanovení je svolení člověka. OZ totiž dále nerozebírá, jak má být svolení provedeno, tj. zda se jedná o svolení předběžné či následné, rovněž OZ nehovoří ani o formě svolení. To ostatně dává smysl, jelikož zákonodárce by těžko pojmul kazuisticky všechny myslitelné varianty svolení. Domnívám se, že forma svolení může mít formu ústní, písemnou i konkludentní. Ústní forma svolení může proběhnout v rámci běžné společenské konverzace, např. návrhem: „...pojďme se vyfotit“ a odpovědí: „...to je dobrý nápad“. Písemnou formu si lze představit např. podpisem či odesláním formuláře například na akci kongresového stříhu. Za konkludentní souhlas lze považovat i prosté nechání se natočit či vyfotografovat, zkrátka umožnit pořízení snímku. Analogicky je možné všemi třemi formami vyslovit i nesouhlas. Jakmile si při fotografování fotografovaná osoba zakrývá obličej anebo zakrývá rukou objektiv kamery je zcela jasné, že vyjadřuje svůj nesouhlas s pořízením snímku její podoby.

⁵⁵ ŠERÁ, Hana. Podmínky zachycení a šíření podoby člověka prostřednictvím fotografie. Bulletin advokacie, 2020, č. 1-2, s. 53-56

Zároveň lze prezentovat závěr, že podobně jako u práva na podobu platí též ochrana dle OZ i pro jiné projevy osobní povahy (písemné, zvukové či jiné), neboť to vyplývá z generální klauzule ochrany osobnosti⁵⁶, která se vztahuje na všechny projevy osobní povahy bez rozdílu, nikoli pouze na podobu člověka.⁵⁷

Ustanovení § 85 OZ pak dále logicky rozvíjí úpravu dle ustanovení § 84 OZ. Zatímco § 84 OZ upravuje zachycení lidské podoby, ustanovení § 85 OZ pak upravuje rozšiřování lidské podoby. Je pochopitelné, že šíření lidské podoby je možné prostřednictvím nějakého média (např. fotografie či video, v dnešní době zejména v digitální podobě). Lze tak hovořit o šíření podobizny člověka, i když ustanovení § 85 OZ s pojmem podobizna nepracuje a tento pojem je uveden až v ustanoveních § 87 OZ a násl. Ustanovení odstavce prvního § 85 OZ uvádí, že rozšiřování podoby člověka je možné pouze s jeho svolením. Navazující druhý odstavec pak stanoví domněnku, že pokud člověk svolil k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, platí, že svoluje i k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat. Příkladem takového konkludentního svolení je např. návštěva hudebního koncertu nebo sportovního utkání, kde jsou přítomny štáby televizních stanic, které natáčejí průběh akce. Pokud se v takové situaci člověk nechá nasnímat televizní kamerou, lze předpokládat, že souhlasí nejen s pořízením snímku své podoby, ale též s jeho šířením.

Výše zmíněná domněnka je ovšem vyvratitelná. V případě sporu o to, zda byla naplněna fikce souhlasu s rozmnožováním a rozšiřováním zobrazení podoby člověka, bude nezbytné především uvážit, zda člověk v době poskytnutí svolení věděl, resp. musel vědět o způsobu, účelu, resp. rozsahu, ve které bude její podobizny použito. Rozhodné při tom není, zda svolení k zachycení podoby bylo poskytnuto za určité plnění či nikoli. Svolení s rozšiřováním zobrazení podoby člověka lze tedy obecně vztáhnout pouze na takové užití (šíření) této hodnoty jeho

⁵⁶ Viz § 81 odst. 2 OZ: *Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.*

⁵⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 351

osobnosti, jehož způsob, rozsah a účel mu byl znám, resp. mu musel být v době udělování tohoto svolení znám. Proto by byly např. jiný způsob užití, popř. užití k jinému účelu či v jiném rozsahu, neoprávněné.⁵⁸

Ustanovení § 86 OZ pak stanovuje zákaz zásahu do soukromí člověka bez zákonného důvodu. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam, využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou, nebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit. Ve stejném rozsahu jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy. Toto ustanovení reflektuje zakotvení práva na ochranu soukromí a listovního tajemství, které je garantováno v čl. 10 a 13 LZPS. Bližší výklad tohoto ustanovení už přesahuje hranice této práce, a proto uvádím pouze tento stručný popis.

5.3.2. Ustanovení § 87 občanského zákoníku

Ustanovení § 87 OZ se zabývá odvoláním svolení k použití písemnosti osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu týkajícího se člověka nebo jeho projevů osobní povahy, a to i v případě, že toto svolení bylo uděleno na dobu určitou. Odstavec druhý pak upravuje situaci, kdy člověk svolení udělené na dobu určitou odvolá bez vážného důvodu (podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod). Při absenci zmíněného rozumného důvodu je totiž člověk povinen při odvolání souhlasu nahradit škodu vzniklou osobě, které bylo svolení uděleno.

Charakteristickým rysem občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby v moderních demokratických právních řádech je, že k zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby a tím zároveň k omezení tohoto práva může v oblasti občanskoprávních vztahů, tj. vztahů právní rovnosti, dojít zásadně s jejím svolením, což je plně v souladu se svobodou, sebeurčením a autonomií každého člověka v moderní demokratické společnosti.⁵⁹ Právní úprava umožňuje takové svolení odvolat, ale zároveň přiznává právo na náhradu škody osobě, která v dobré víře počítala s udělením souhlasu.

⁵⁸ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 109, 110

⁵⁹ tamtéž

Ustanovení § 87 OZ má širší dosah než pouze na podobu člověku (resp. v tomto případě na podobiznu, tj. zachycenou podobu člověka). Upravuje také písemnosti osobní povahy a zvukové a obrazové záznamy člověka.

OZ na rozdíl od předchozí právní úpravy vztahuje úpravu v ustanovení § 87 pouze na použití již dříve pořízených zachycení osobních projevů či jiných stránek osobnosti, nikoli na samotné pořízení těchto trvalých zachycení (tzn. jejich prvotní fixaci). Důsledně tak rozlišuje mezi právem k vlastnímu projevu osobní povahy oproti právu k jeho hmotnému zachycení. Konkrétně ve vztahu k podobě člověka pak platí, že obsahem práva na podobu je zejména užívací a dispoziční právo ve vztahu k zachycení podoby člověka, zatímco obsahem práva k podobizně je užívací a dispoziční právo subjektu ve vztahu k ní (srov. NS 30 Cdo 1873/2006).⁶⁰

Ustanovení druhého odstavce § 87 OZ pak demonstruje, že ochrana osobnosti včetně podoby není zcela absolutní a chrání osobu, která předpokládá, že udělené svolení je platné. Občanský zákoník s přihlédnutím k zásadě obecné spravedlnosti předpokládá, že takové odvolání souhlasu nemůže jít k tíži osoby, která se důvodně spoléhá, že souhlas odvolán nebude, a že tedy uděleného práva bude moci nadále využívat. Proto se umožňuje osobě, jíž bylo uděleno svolení na určitou dobu, které bylo následně odvoláno, domoci se náhrady škody, která jí odvoláním svolení vznikla. Předpokladem úspěšnosti vzneseného nároku na náhradu škody bude zjištění, že odvolání svolení nebylo odůvodněno buď podstatnou změnou okolností (za nichž bylo svolení uděleno), popř. zde neexistoval jiný rozumný a ospravedlnitelný důvod pro toto jednání. Lze se domnívat, že s ohledem na proklamovanou snahu zdůraznit přednost osobnostního práva bude zřejmě namíste vykládat předpoklad existence „jiných rozumných důvodů“ relativně široce.⁶¹

⁶⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 367

⁶¹ PAVLÍK, P. § 87 [Odvolání svolení]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

5.3.3. Zákonné licence dle § 88 až 90 občanského zákoníku

Ustanovení § 88 až 90 OZ se věnují tzv. zákonným licencím, které umožňují v zákonem předvídaných situacích vstupovat též do práva na podobu i bez souhlasu člověka, do jehož práva na podobu je zasaženo.

Jedná se o výjimečné případy (zákonné důvody), kdy je zásah do zákonem chráněné lidské osobnosti nebo do jejích projevů osobní povahy dovolen přímo zákonem, jeho účel spočívá v možnosti uplatnění obecných (a částečně i veřejných) zájmů, které se zde střetávají s oprávněnými osobními zájmy, a má právní povahu zákonných licencí, které jsou bezúplatné. Bezúplatné zákonné licence jsou v oboru zákonné soukromoprávní ochrany osobnosti trojího druhu: úřední, vědecké a umělecké a zpravodajské. Tyto zákonné licence se týkají pouze osob fyzických.⁶² Výčet tzv. zákonných licencí je taxativní, nelze jej výkladem rozšiřovat. To však neznamená, že nemohou vyplývat z jiných ustanovení občanského zákoníku (srov. například § 99 OZ) nebo ze zvláštních právních předpisů. Od tzv. zákonných licencí je však nutno odlišovat kategorii imanentních ústavních omezení osobnostních práv v případech, u nichž ústavní pořádek jejich omezení obyčejným zákonem nepřipouští. Tato omezení vyplývají z ústavního pořádku samotného a jsou důsledkem vzájemného poměrování jednotlivých ústavních práv podle konkrétních okolností věci.⁶³

Existence zákonných licencí je velmi důležitá zejména pro praktický život. Nelze si představit výkon státní moci bez možností zásahu do sféry lidské osobnosti. Jedná se ve vztahu k podobě např. o pořizování fotografie držitele občanského průkazu či cestovního pasu nebo provozování veřejných kamerových systémů – příkladů by se dala najít celá řada, důležitým faktorem je však to, že zásah do osobnostní sféry člověka musí být proveden vždy na základě zákona či v jeho souladu a nelze takové zásahy provádět svévolně.

V ustanovení § 88 OZ je upravena tzv. zákonná úřední licence. Dle odstavce prvního tohoto ustanovení je umožněno použití podobizny člověka či pořízení

⁶²HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

⁶³LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 371

zvukového nebo obrazového záznamu k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Toto ustanovení tak ukazuje, že osobnostní právo není chráněno zcela absolutně, jelikož se může dostat do konfliktu s jiným právem. V rámci hodnocení opodstatněnosti pořízení nebo použití podobizny, obrazového nebo zvukového záznamu k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob je třeba vždy důsledně uvážit, zda takovéto právo, v jehož prospěch má být prolomeno právo na ochranu osobnosti člověka, je právem, resp. zájmem, které má vyšší mravní hodnotu než právo zásahem dotčené.⁶⁴

Nabízí se tedy úvaha, zda je možné použít např. zvukové nahrávky anebo záznamy pořizované bez svolení či vědomí nahrávaného možné jako důkaz u soudního řízení. Jedná se o tenký led a velmi záleží na konkrétním případě a situaci, zda by byl takový důkaz považován za zákonný a přípustný. Aktuální soudní praxe v tomto směru dovozuje přípustnost pořízení a použití podobizny či záznamu jiné osoby pro účely provedení důkazu v řízení zejména tehdy, je-li takový postup ospravedlnitelný zájmem na ochraně slabší strany právního poměru, jíž hrozí závažná újma (včetně například ztráty zaměstnání), jedná-li se o jediný možný nebo klíčový důkaz sporné skutečnosti (srov. například I. ÚS 1774/14), včetně například záznamu o hrubém neplnění pracovních povinností zaměstnancem ve veřejně přístupné části obchodu (srov. například I. ÚS 3900/18), sleduje-li se tím v nezbytné míře předcházení zločinnosti (srov. například II. ÚS 4201/16) nebo jedná-li se o řízení o návrhu na vydání předběžného opatření při ohrožení života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti apod. (srov. například KS v Hradci Králové 17 Co 255/2012).⁶⁵

Ustanovení druhého odstavce ustanovení § 88 OZ se pak zbývá skutečně „úřední“ licencí, jelikož upravuje pořízení nebo použití podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu na základě zákona k úřednímu účelu nebo v případě, že někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu. Ze

⁶⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 258.

⁶⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 372

znění ustanovení jasně plyne, že zásah úřední, resp. státní moci do osobní sféry člověka musí být prováděn pouze na základě zákona a za úředním účelem. Je tak evidentní, že státní aparát nesmí sloužit ke šmírování lidí ani nesmí být prostředkem k prosazování soukromých zájmů. Druhý odstavec § 88 pak bude řešit situace pořízení či uchování podobizny či písemnosti při vedení úředního řízení, ve kterém je takovýto postup dotyčným orgánem uložen či umožněn, např. jednání před soudem, správní řízení, trestní řízení apod. Druhou možností uvedenou ve stejném ustanovení, kdy svolení k pořízení a použití podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu není nezbytné, je situace, kdy někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu. Pojem veřejný zájem není v OZ definován a blíže se k tomuto ustanovení nevyjadřuje ani důvodová zpráva. Zřejmě se tak bude jednat o situace, kdy bude soukromí člověka narušeno tím, že někým jiným budou získány informace ze soukromí dotčené osoby s úmyslem je dále zveřejnit. Otázku, zda se tak děje ve veřejném zájmu či nikoliv, resp. zda v konkrétním případě veřejný zájem na zásahu do soukromí převáží nad ochranou osobnosti, bude v případě sporu obou dotčených stran muset posoudit soud.⁶⁶

Ustanovení § 89 OZ se zabývá licencí vědeckou, uměleckou a zpravodajskou. Jedná se o další bezúplatné zákonné licence (vedle zákonné licence ve smyslu § 88 OZ), a to licence k pořízení nebo použití podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu bez souhlasu dotčeného člověka k účelu vědeckému nebo uměleckému a dále k účelu zpravodajskému. I v tomto případě opravňuje licence pořídit nebo použít jen ta hmotná zachycení projevů osobní povahy, která jsou v tomto ustanovení výslovně zmíněna. Zpravodajská licence se vztahuje nejen ke klasickým formám zpravodajství, tj. tisku, rozhlasu a televizi, ale zahrnuje i obdobná zpravodajství, mezi které bude patřit například internetové zpravodajství apod. Stejně tak i zpravodajství ad hoc. Za zpravodajství je nutné považovat nejen sdělování faktů, ale například i kritiku. Za zpravodajství však nelze považovat

⁶⁶ NONNEMANN, František. Právní úprava ochrany osobnosti v novém občanském zákoníku a její vztah k ochraně osobních údajů. Právní rozhledy, 2012, č. 13-14, s. 505-509

reklamu.⁶⁷ Pořízení podobizny či zvukového nebo obrazového záznamu člověka (a) nebo jeho použití pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství podobizna musí být provedeno přiměřeným způsobem. To znamená, že užití těchto chráněných osobnostních hodnot v rámci licence musí být co do formy, rozsahu i obsahu odůvodněno potřebou užití k účelu, pro který byla stanovena zákonná licence, a musí být zřejmé, zda tomuto účelu vyhovuje i svým způsobem. Veřejný zájem na informaci musí být nejen oprávněný, ale současně i aktuální.⁶⁸

Vědecký a umělecký účel této licence může představovat velmi širokou paletu situací. Umělecká licence může být použita např. při pořizování fotografie města nebo při natáčení filmu či seriálu přímo v ulicích města, kdy kolemjdoucí lidé tvoří komparz. U vědecké licence se v praxi může jednat například o pořízení a použití fotografie části nemocného těla pacienta pro účely lékařského výzkumu, včetně jejího použití v kvalifikační vysokoškolské práci apod. Při použití tzv. bezúplatné osobnostní umělecké licence dochází zpravidla k souběhu právní ochrany k autorskému dílu podle autorského zákona, jež tvoří zobrazení osobnosti člověka. Vznik autorskoprávní ochrany však není podmínkou využití této zákonné licence.⁶⁹

Posledním ustanovením z pododdílu 6 oddílu 2 hlavy II. části první OZ, ke kterému bude v rámci této práce podán výklad je ustanovení § 90 OZ. Toto ustanovení funguje jako korektiv k zákonným licencím popsáným výše. Dle § 90 OZ platí, že zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka. Z dikce tohoto ustanovení je patrné, že samotný zákonný podklad pro zásah do práva na podobu člověka sám o sobě při zásahu neobstojí. Musí být doprovázen přiměřeným způsobem jeho provedení a nesmí zasáhnout do oprávněných zájmů člověka.

⁶⁷ CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr, URBÁNEK, Jiří. Mediální právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-725-5, s. 373

⁶⁸ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde, 2004

⁶⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 374

Nejsou-li tyto předpoklady splněny, stává se použití, které by bylo případně samo o sobě přípustné, neoprávněným zásahem, s nímž jsou spojeny občanskoprávní sankce vyplývající z uvedeného ustanovení. Přiměřeným je pak použití pouze tehdy, pokud je co do formy, rozsahu a obsahu odůvodněno potřebou užití k účelu, k němuž oprávněný dal svolení nebo pro který byla stanovena zákonná licence a jestliže tomuto účelu vyhovuje i svým způsobem. Užití samo o sobě přípustné může vyústit v závažný zásah do osobnostní sféry, např. o vzhledem k souvislostem, za nichž k němu došlo, popř. do nichž bylo situováno, nebo vzhledem ke komentáři, který k němu byl připojen. Požadavek zajištění účinné občanskoprávní ochrany vyžaduje, aby neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby, který má za následek vznik nemajetkové újmy, spočívající v porušení či již v pouhém ohrožení osobnosti dotčené fyzické osoby, byl pro původce neoprávněného zásahu spojen s nepříznivými právními následky ve formě zvláštních občanskoprávních sankcí. Ty mohou podle okolností konkrétního případu spočívat v nové povinnosti stanovené původci neoprávněného zásahu, a to buď upustit od tohoto zásahu, či odstranit následky neoprávněného zásahu, anebo poskytnout přiměřené zadostiučinění.⁷⁰

V předchozích podkapitolách byla shrnuta problematika jména a jeho ochrany a podoby člověka a její ochrany dle OZ. Předmětná právní úprava zajišťuje zejména nedotknutelnost obou pojmů, která ovšem není absolutní a může být prolamována. Tyto zásahy však mohou být prováděny pouze na základě zákonných důvodů. Člověku, do jehož práva na jméno či podobu bylo zasaženo pak OZ dává prostředky k obraně.

⁷⁰ FINDEJS, Stanislav, GAŇO, Jiří, JIRSA, Jaromír, PRUDÍKOVÁ, Dana, PŘIBYLOVÁ, Jana a kolektiv autorů. [MOKA] OZ - Svazek II - Osoby (§ 15-435). Ostrava: CODEXIS publishing, 2018

6 Možnosti ochrany jména a práva na podobu dle občanského zákoníku

Na předchozích stránkách této práce byla podrobně pospána ustanovení OZ se vztahem ke jménu a podobě člověka. Řada z těchto ustanovení zapovídá zásahy do jména a podoby člověka. Jak je to ale s následky takového zásahu? OZ ve svých úvodních ustanovení upravuje všeobecně ochranu před zásahem do soukromých práv. Ustanovení § 11 až 14 OZ tvoří samostatný díl hlavy první OZ. V rámci této kapitoly budou stručně v kontextu s instituty jména a podoby vyložena právě tato zákonná ustanovení. Následovat pak bude výklad k vybraným ustanovením části třetí OZ, která je věnována deliktní odpovědnosti.

6.1. Ochrana soukromých práv dle části první, hlavy první, dílu třetího občanského zákoníku

Klíčovým ustanovením hlavy I. části první OZ je § 12. To poskytuje všeobecnou ochranu každému, kdo se cítí být zkrácen ve svém právu. Takový člověk se tak může obrátit na orgán veřejné moci, aby se domáhal ochrany svých práv. Ustanovení pak upravuje, že pokud nestanoví zákon něco jiného, je takovým orgánem veřejné moci soud. Z textu ustanovení tak vyplývá předpoklad, že práva upravená dle OZ podléhají ochraně primárně ze strany soudu, není-li uvedeno jinak. Je zřejmé, že § 12 OZ má procesní, a nikoliv hmotněprávní povahu. Na základě současného stavu názorů na diferenciaci hmotného a procesního práva lze jednoznačně konstatovat, že vztahy na úrovni subjektivních práv (porušené subjektivní právo – žalobní právo) byly nahrazeny vztahem na úrovni právních odvětví. Civilní právo procesní je proto jako celek povoláno k tomu, aby poskytovalo ochranu soukromému právu. Z tohoto pohledu není § 12 OZ ničím jiným než projevem ochranné funkce civilního práva procesního, a jeho zařazení do OZ tak není systémově korektní.⁷¹

Lze zřejmě souhlasit s uvedeným závěrem komentářové literatury ohledně ne zcela dokonalého systematického zařazení ustanovení § 12 do OZ coby hmotněprávního předpisu. Nicméně si myslím, že pro adresáta normy z řad široké veřejnosti je toto ustanovení důležité. Běžného člověka při pročítání OZ nemusí

⁷¹ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 75, marg. č. 9

napadnout, že procesní záležitosti (tj. realizace ochrany práv) jsou upraveny v jiném právním předpise. Minimálně z pohledu konstatování soudní ochrany soukromých práv, zejména pro laického čtenáře OZ, tak má ustanovení § 12 OZ význam. Z pohledu civilního soudního procesu je na tomto místě nutné podotknout, že vymáhání ochrany svých soukromých práv leží na člověku, do jehož práv bylo zasaženo. Je jen na něm, jak a zda se bude bránit. Ustanovení § 12 OZ tak představuje projev staré římskoprávní zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, tedy že práva náležejí bdělým.

Navazující ustanovení § 13 OZ pak představuje realizaci právní zásady legitimního očekávání. Ustanovení § 13 OZ zaručuje, že stejná právní ochrana má být poskytována v případech skutkově obdobných. Zároveň toto ustanovení podmiňuje rozdílné rozhodnutí ve skutkově obdobných případech řádným odůvodněním – objevuje se tedy požadavek na přezkoumatelnost soudního (či jiného) rozhodnutí. Princip legitimního očekávání je vyjádřením obecnějšího požadavku právní jistoty. Fyzická nebo právnická osoba, která na základě předchozí zkušenosti oprávněně dospěje k závěru, že ji svědčí určité subjektivní právo nebo že bude platit určité právo objektivní, má tak právo na to, aby její očekávání bylo naplněno.⁷² Toto ustanovení je tak podstatné pro vymáhání právních nároků před soudem, kdy osoba, do jejíž práv bylo zasaženo, tj. žalobce, může počítat s tím, že v jejím případě by měl soud rozhodnout stejně jako ve skutkově podobných případech. Z pozice žalobce tak může zvažovat svou taktiku a přípravu k soudnímu řízení dle předchozí soudní praxe a judikatury.

Posledním ustanovením z hlavy I. části první OZ, ke kterému bude v rámci této práce podán výklad je § 14 OZ, které upravuje pojem svépomoci. Svépomoci může v souladu s § 14 odst. 1 OZ využít každý v případě, kdy je jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Zasažená osoba si tak může přiměřeně pomoci sama.

⁷² HRABÁK, Jan. Legitimní očekávání a zákaz překvapivých rozhodnutí. Právní rádce, 2009, č. 4, s. 49-56

Svépomoc lze vymezit jako vlastní jednání nositele práva (jednání vlastní silou a vlastními prostředky) v mezích zákona, bez pomoci třetích osob na ochranu vlastního subjektivního práva. Takové jednání právo dovoluje (aprobuje).⁷³

Od pojmu svépomoc je nutné odlišovat pojem svémoc. Svémoc či svévole je jednání společensky nežádoucí. K svémoci se jako k projevu svévole zákon staví negativně, neboť při ní vlastní mocí prosazují, nač nemám právo, a pravidelně to i vím. Naproti tomu svépomoc je aprobována jako dovolená ochrana vlastního práva, není-li po ruce vhodnější nástroj (dovolenost svépomoci souvisí s otázkou efektivnosti zásahu veřejné moci).⁷⁴

V odstavci druhém ustanovení § 14 OZ je pak blíže upravena situace, kdy hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně. V takovém případě může každý, kdo je takto ohrožen, odvrátit zásah úsilím a prostředky, které se osobě v jeho postavení musí jevit vzhledem k okolnostem jako přiměřené. Směřuje-li však svépomoc jen k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno, musí se ten, kdo k ní přikročil, obrátit bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci. Přiměřenost je v tomto případě posuzována měřítkem osoby, která by se nacházela ve stejné situaci. Ustanovení § 14 odst. 2 OZ nesměřuje k ryze subjektivnímu chápání přiměřenosti, neboť sice odkazuje na okolnosti konkrétního případu, avšak zároveň se odvolává na osobu nacházející se ve stejném postavení. Je zřejmé, že tato modelová osoba je zásadně průměrným člověkem ve smyslu § 4 odst. 1 OZ. Jinak řečeno, přiměřenost se posuzuje sice s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu, ale objektivně, tedy tak, jak by se za těchto okolností měla přiměřeně zachovat průměrná osoba. Svou roli může hrát překvapení, rozrušení, strach, denní doba a místo, na němž k zásahu dochází, atd., tedy okolnosti v nejširším slova smyslu.⁷⁵ Poslední věta druhého odstavce § 14 OZ je velmi důležitá, neboť stanoví člověku, který přikročil ke svépomoci, se neprodleně obrátit na orgán veřejné moci.

⁷³ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 64

⁷⁴ MOTYČKA, Petr. Svépomoc a svémoc: Kde je hranice (ne)dovoleného?. *Právní rozhledy*, 2015, č. 15-16, s. 515-521

⁷⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654).* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 85

Příkladem svépomoci v oblasti práva na podobu může být situace, kdy snímaná osoba zakrývá rukou či jiným předmětem objektiv fotoaparátu či kamery a svépomocí tak zabraňuje zásahům do své soukromé sféry.

6.2. Speciální úprava ochrany přirozených práv člověka dle § 2956 a 2957 občanského zákoníku

OZ ve své hlavě třetí, oddílu třetím, pododdílu 2 uvádí speciální úpravu ochrany přirozených práv člověka, konkrétně v ustanoveních § 2956 a 2957. Podoba člověka a právo na ní lze zcela jistě podřadit pod přirozená práva člověka. U jména však lze pochybovat, zda má právo na jméno ryzí přirozenoprávní charakter. Lze polemizovat, zda ochrana jména (i s ohledem na samostatné systematické vyčlenění v rámci zákoníku) spadá pod ochranu přirozeného práva člověka. Troufám si tvrdit, že pod úpravu § 2956 a § 2957 OZ lze podřadit ochranu zásahů do jména i do podoby člověka.

Ustanovení § 2956 OZ ukládá povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části OZ. Osoba škůdce (tj. původce zásahu do práv) nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy. Z jazykového výkladu ustanovení § 2956 OZ lze dle mého usuzovat, že se toto ustanovení vztahuje též na ochranu jména, jelikož je odkazováno na přirozená práva chráněná ustanoveními části první OZ, kam nepochybně úprava jména patří.

OZ tak oproti předchozí právní úpravě nerozlišuje mezi pravidly o odčinění nemajetkové újmy a pravidly o náhradě škody. Vše má probíhat podle jednotné regulace. To je patrné i z § 82 odst. 1 OZ, neboť v něm se objevují klasická práva vznikající člověku, do jehož osobnosti bylo zasaženo: a) právo na upuštění od zásahu, b) právo na odstranění následků. Již se tam však nic nedočteme o právu na zadostiučinění (satisfakci) nebo o právu na náhradu škody. Povinnost nahradit škodu vyplývá nejčastěji z § 2910 OZ (zásah do přirozeného práva je zásahem do absolutního práva), povinnost odčinit nemajetkovou újmu pak zakládá právě pravidlo v § 2956 OZ.⁷⁶

⁷⁶ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1701

Na tomto místě je nutné stručně představit pojmy škoda a nemajetková újma, se kterým ustanovení § 2956 OZ pracuje.

Škodu lze v souladu s § 2894 OZ charakterizovat jako majetkovou újmu, kterou někdo utrpí na jmění, právech nebo osobě. Škodu tak lze kvantifikovat a vyjádřit v penězích. Účelem náhrady škody je pak vyrovnání rozdílu (interesse) mezi stavem, který tu je z důsledku existence skutečnosti vyvolávající škodu, a stavem, který by tu byl, pokud by k této skutečnosti nedošlo. To je základem diferenční teorie formulované v 19. století. OZ to zohledňuje např. tím, že upřednostňuje naturální restituci před peněžitou náhradou (§ 2951 OZ), neboť naturální restituce lépe odpovídá této kompenzační funkci náhrady škody.⁷⁷

Naproti tomu nemajetková újma není bez dalšího snadno vyčíslitelná v penězích. Nemajetková újma je tedy typem újmy, která oproti škodě pokrývá nepříznivý dopad škodné události do jiných než majetkových hodnot. Bylo by možno ji nazvat i škodou morální, ideální, imateriální, za kterou poškozenému může náležet peněžita – materiální – satisfakce (odškodnění, odčinění). Projevuje se ve stěží definovatelné sféře vnímání obtíží, nepohodlí, stresu, obav a jiných nežádoucích účinků spojených se zásahem do základních lidských hodnot. Dílčí definicí (§ 2956 část věty za středníkem OZ) bez patřičného obsahového vymezení je poukaz na duševní útrapy, které se mohou rovněž projevit jako nepříznivý následek zásahu do přirozených práv člověka. Jde o stav, kdy vnímání účinků zásahu přesáhne běžnou úroveň diskomfortu a projeví se v silnější intenzitě pocíťovaných nesnází již jako bolestně prožívaná záležitost. U újmy, která nemá majetkový charakter, je z povahy věci vyloučena náhrada, která by znamenala uvedení do předešlého stavu. Nastupuje proto princip kompenzační (satisfakční), kde poskytnuté plnění má přinést odčinění nemajetkové újmy v podobě zadostiučinění, které má alespoň zmírnit (odčinit) nepříznivé stavy vzniklé škodlivým zásahem do osobnostní sféry poškozeného, případně poskytnout poškozenému možnost, aby si těžko měřitelné a na peníze ne zcela spolehlivě a exaktně převoditelné potíže nemajetkového charakteru vykompenzoval tím, že si pomocí prostředků či předmětů pořízených za poskytnutou náhradu zpříjemní či usnadní život. Peněžita náhrada se v § 2951

⁷⁷ tamtéž, s. 1498

odst. 2 OZ uvádí jako subsidiární způsob, který nastupuje teprve v případě, že jiná forma není dostačující. I když nelze vyloučit, že jiné než peněžité plnění, tj. omluva, konstatování, že bylo porušeno právo, či dokonce správní nebo trestní postih škůdce, může znamenat odpovídající odškodnění, v drtivé většině případů to bude právě peněžité plnění, které bude znamenat přiměřené zadostiučinění.⁷⁸

Při zmínce o přiměřeném zadostiučinění lze plynule navázat na ustanovení § 2957 OZ, které upravuje způsob a výši přiměřeného zadostiučinění okolností hodných zvláštního zřetele. Takovou okolností je úmyslné způsobení újmy, zvláště pak s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Ustanovení § 2957 OZ pak dále klade důraz na hodnocení obav poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala. V rámci § 2957 OZ by se tak dalo hovořit o sankčním charakteru náhrady újmy, což zavání institutem angloamerického práva punitive damages. Jedná se o novinku, která v OZ1964 obsažena nebyla. Angloamerické právo chápe sankční funkci náhrady jako trest. Tuto funkci plní institut punitive damages (USA), jinak též exemplary damages (Spojené království). Právo USA přistupuje k trestní funkci skrze tzv. efficient deterrence approach (volně přeloženo teorie účinného odstrašení). Podle tohoto východiska je žádoucí ukládat punitive damages v situacích společensky nebezpečných, před kterými je nutné společnost chránit, což má zajistit právě efektivní odstrašení způsobené takovou náhradou újmy, která je vyšší (někdy i mnohonásobně) než újma samotná. Typicky se jedná o situace, kdy škůdce ví, co dělá, je si vědom vysoké šance, že nebude odhalen, nebo je pro něj výhodné újmu způsobit. Vzhledem k rozdílnosti právních systémů (angloamerický versus kontinentální) však nelze konstrukci punitive damages jakožto specifickou formu trestání v českém právu bezvýhradně akceptovat. České právo neslučuje (a ani nemůže) se sankční funkcí přiměřeného zadostiučinění, tak jak ji chápe angloamerické právo (trest). České právo přesto přiměřenému zadostiučinění

⁷⁸ VOJTEK, Petr, PÚRY, František. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. Soudní rozhledy, 2017, č. 11-12, s. 346-352

přiznává sankční funkci. Chápe ji však jako strukturální složku normy, která působí v rámci kompenzační funkce a nevybočuje z ní, přičemž zároveň plní i funkci preventivní, která je vlastní každé sankci (ve smyslu složky normy).⁷⁹

Závěrem šesté kapitoly lze uvést, že OZ obsahuje řadu možností ochrany jména i podoby člověka. V krajním případě lze zásah do práv na jméno a podobu odčinit i svépomocí, ovšem za splnění všech zákonných podmínek. Pro ochranu jména a podoby coby součásti přirozených práv člověka je pak významné zakotvení možnosti žádat náhradu za újmu majetkovou (škodu) i nemajetkovou včetně duševních útrap.

⁷⁹ DOLEŽAL, Radim. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu?. Právní rozhledy, 2018, č. 8, s. 279-283

7 Závěr

Jako cíl této práce jsem si v úvodu stanovila provedení komplexního přehledu o problematice jména a podoby jako součástí osobnosti člověka a jejich ochrany. Mám za to, že cíl práce byl naplněn. V této práci jsem se zaměřila na vymezení pojmů jména a lidské podoby a jejich ukotvení v rámci přirozených práv člověka, na což navazuje zakotvení v rámci základních lidských práv na ochranu osobnosti a soukromí člověka. Tato práce představila oba pojmy v širších souvislostech od zakotvení v mezinárodních smlouvách po ochranu poskytovanou občanským zákoníkem včetně přesahu do jiných právních předpisů, např. trestního zákoníku.

V rámci práce byla největší pozornost věnována analýze relevantní právní úpravy v občanském zákoníku. Na základě této analýzy jsem dospěla k závěru, že oba pojmy a zejména jejich ochrana je z pohledu občanského zákoníku dostatečná. Občanský zákoník obsahuje řadu prostředků ochrany a je již na člověku poškozeném zásahem do práv, jakých prostředků využije pro ochranu svých zájmů. Lze shrnout, že ochrana jména i práva na podobu je v českém právním řádu (a zejména v občanském zákoníku) konzistentní, navazuje a reflektuje mezinárodní právní úpravu. Nelze pominout též skutečnost že občanský zákoník je stále relativně mladým právním předpisem, neboť je účinný něco málo přes osm let. Zákonodárce se při jeho přijímání zachoval rozumně a logicky, když využil poznatky z aplikační a soudní praxe předchozí právní úpravy dle občanského zákoníku z roku 1964, přičemž však nezapomněl na reflexi mezitímního právního vývoje do textu předpisu. Dobrým příkladem tohoto postupu je systematické vyčlenění ochrany jména do samostatného pododdílu v rámci občanského zákoníku před právní úpravu ochrany osobnosti.

Další aspekt, na který chtěla tato práce poukázat, je velká komplexnost problematiky ochrany jména a podoby člověka, šířeji ochrany osobnosti a soukromí a její provázanost mezi řadou právních odvětví. Jak již bylo zmíněno, jedná se o problematiku základních lidských práv, má však ale také široký dosah a přesah do práva soukromého i veřejného. Příkladem takového přesahu je právě u jména a lidské podoby jejich ochrana dle občanského zákoníku a dle obecného nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR). Jméno a podoba lze totiž označit za osobní údaje, jejichž zpracování (tedy nakládání se jménem a podobou) podléhá

poměrně přísné regulaci. Důležitý je také přesah do trestního práva, tedy že právní řád pamatuje i na případy zásahu do soukromé sféry člověka mimořádné intenzity, kdy může být původce takového zásahu potrestán až trestem odnětí svobody.

V rámci stávající právní úpravy tak zásadnější nedostatky nespátřuji. Výzvou pro zákonodárce (a to nejen pro českého zákonodárce) je pokus o regulaci kyberprostoru, kde může být jméno a podoba člověka velmi snadno zneužitelná. Bohužel právní úprava a regulace bude vždy v závěsu za technologickým vývojem a běžnou každodenní internetovou praxí. Přesto by dle mého názoru stálo za to vyvolat dialog na mezinárodní úrovni mezi státy a provozovateli významných internetových služeb typu Google, Microsoft či Facebook a formalizovat spolupráci v případech, kdy dojde do zásahu práv lidí, tedy uživatelů těchto služeb. Například, aby byl zaveden nástroj pro odstranění fotografií či jiných defamujících informací z internetových vyhledávačů apod.

Jméno a podoba člověka tvoří významnou součást osobnosti člověka. Popis a ochrana těchto institutů jakož i jejich ochrana je podle mě v českém právním řádu zakotven dostatečně. Těžištěm právní úpravy a ochrany obou pojmů je pak občanské právo hmotné, zejména pak občanský zákoník. Takto stanovené vymezení a ochrana obou pojmů se jeví jako dostatečné, přičemž realizace soukromoprávní ochrany se primárně odvíjí od iniciativy člověka, do jehož práv bylo zasaženo. Touto konstrukcí je tak realizováno právo na jméno, podobu a jejich ochrana ve smyslu základního lidského práva.

Seznam použité literatury

Monografie

LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022

HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021

HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. Evropská úmluva o lidských právech. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012

RÁMIŠ, Vladan. Článek 1 [Předmět a cíle]. In: UŘIČAŘ, Miroslav, RÁMIŠ, Vladan a kol. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012

JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020

TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019

ŠALOMOUN, Michal. Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003

ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008

DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BANYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)

TICHÝ, Luboš. Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. Autorský zákon. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 104–105

CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr, URBÁNEK, Jiří. Mediální právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018

KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde, 2004

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013

FINDEJS, Stanislav, GAŇO, Jiří, JIRSA, Jaromír, PRUDÍKOVÁ, Dana, PŘIBYLOVÁ, Jana a kolektiv autorů. [MOKA] OZ - Svazek II - Osoby (§ 15-435). Ostrava: CODEXIS publishing, 2018

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014

HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

Časopisecké články

NONNEMANN, František. Soukromí na pracovišti. Právní rozhledy, 2015, č. 7

ODEHNALOVÁ, Jana. Ústavnost domovní prohlídky a nedotknutelnost obydlí. Právní rozhledy, 2019, č. 8

ARNOLD, Rainer. I. 50 let Všeobecné deklarace lidských práv. Evropské právo, 1998, č. 9

SVOBODOVÁ, Magdaléna. Listina základních práv EU v judikatuře Ústavního soudu ČR. Právní rozhledy, 2017, č. 23-24

FRYŠTÁK, Marek. Policejní orgán a pojetí trestného činu v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, 2010, č. 11

ŠERÁ, Hana. Podmínky zachycení a šíření podoby člověka prostřednictvím fotografie. Bulletin advokacie, 2020, č. 1-2

NONNEMANN, František. Právní úprava ochrany osobnosti v novém občanském zákoníku a její vztah k ochraně osobních údajů. Právní rozhledy, 2012, č. 13-14

HRABÁK, Jan. Legitimní očekávání a zákaz překvapivých rozhodnutí. Právní rádce, 2009, č. 4

MOTYČKA, Petr. Svépomoc a svémoc: Kde je hranice (ne)dovoleného?. Právní rozhledy, 2015, č. 15-16

VOJTEK, Petr, PÚRY, František. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. Soudní rozhledy, 2017, č. 11-12

DOLEŽAL, Radim. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu?. Právní rozhledy, 2018, č. 8

Zákonná úprava

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky

Charta OSN

Všeobecná deklarace lidských práv a svobod

Evropská úmluva o lidských právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Evropská úmluva o ochraně lidských práv

Listina základních práv Evropské unie

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, v posledním znění

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 2013

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v posledním znění

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, v posledním znění

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v posledním znění

Webové stránky a elektronické zdroje

Prirucka.ujc.cz: Internetová jazyková příručka [online]. [cit. 10.2.2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=705>

Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni [online]. [cit. 12.2.2022]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/osn/cr_v_osn/index.html

Eurlex Přístup k právu Evropské unie [online]. [cit. 13.2.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114530>

Úřad pro ochranu osobních údajů. Základní příručka k ochraně údajů [online]. [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://www.uoou.cz/zakladni-prirucka-k-ochrane-udaju/ds-4744/p1=4744>

Seznam zkratk

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v posledním znění

OZ1964 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 2013

ZMJP – zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, v posledním znění

LZPS – Listina základních práv a svobod

ČR – Česká republika

ÚS – Ústavní soud České republiky

OSN – Organizace spojených národů

EU – Evropská unie

AZ – zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)